

Itt eleinte Fánccs mellett csak próbá szerepekben léphetett fel. S midőn Festetics Leo gróf, mint a nemzeti színház igazgatója, 1854-ben az intézetnek pénzzavarán azzal akart segíteni, hogy a drámai személyzet több jelszót elküldje, ez utóbbiak közt volt Tóth J. is. Azonban Fánccs hirtelen megbetegedvén, Tóth újra szerződöt, s azóta nemcsak állandó tagja, hanem egyik kiváló disze nemzeti színházunknak. Az ő szakmája a cselszövők s ugynevezett characterszerepek.

Őszszel.

Nézzetek szét az őszi tájon;
Mit láttok ott? enyészetet,
Feküdni a haldokló ágyon
A hervadó természetet.
Hídeg szélből a lombok hullnak,
Hosszul az éj, fagy nappalunk,
Oh, őszi taj, oh, képe bumnak!
Azt beszéled: elhervadunk...

Láttalak szép, ifju korodban,
Főnséges, vidám ünnepen —
E kép lelkemben ott van, ott van —
Virág nyílt minden lépteden.
Mosolyogtál a tisztá égre,
S a tisztá ég vizsolt le, rád;
Bájjaidnak már vége, vége;
Oly színhagyott arczod, ruhád!

És ajakad milyen dalos volt,
Milyen kedves tekinteted!
Most úgy hallgatsz, mint a ki megholt;
Hogy bánat a zord idő veled!
Maholnap, — mint egy édes — om —
Elfoszlik rólad a mi szép;
Leszsz borongó, pusztá várrom,
Mit szélvésznek viharja tép...

Jön a felhő, repülve gyorsan,
Reád tekint és megsírat;
Oly részvevő; most meg se harsan,
Nem háborítja gyászodat,
S csendesesen ül a bérz tetőre,
Miként egy bus emlékezet,
Mely visszazáll a mult időre,
És ott borong, busul veled.

Örízvén a halálos ágyat,
Ott éri est, és virradat;
És könye gyakran meg-megárad.
Oh, e kép úgy lelkemre hat!
Gondolkozom: ha hajlik őszre
Évek multán majd életem,
Egy hű kebel, szív, lesz-e, lesz-e,
Ki így tegyen akkor velem...

Tekintsetek az őszi tájra,
Milyen sápadt, milyen beteg;
Kopár mezője, nincs virága,
Csendes templom lett a berek.
Ugy fáj benne az egyedüllét,
A szív, az érzés oly nehez!...
Az őszi tájon nézzetek szét,
Sorsunk fájó, hű képe ez!

Sóos Miklós.

A villámjárta.

Elbeszélés, írta JÓKAI MÓR.

Élt Erdélyben egy gazdag és tudós ember, ki saját magáról sokszor el merete mondani, hogy „terque, quaterque beatus!“ Háromszor is boldog. Más embernek egyszer is elég volna. Nemcsak azért volt pedig háromszor boldog, hogy három uradalma volt: egy Hunyadban, az oláhságon, másik a székekben, a szászöldön, harmadik a vármegyéken, a magyarok között; — nem is csupán azért, mert háromféle doktori oklevelet hozott magával haza az akadémiákról, a mik mellett tetszése szerint lehetett doktor juris, doktor alchymiae, és doktor philosophiae: hanem még egyuttal azért is, hogy nevet is három félt tartott magának. Mikor a szászöldi uradalomban tartózkodott, akkor úgy hit-ták, hogy Péter Roth; mikor a magyar vármegyékben járt, különösen ha az országgyűlésre felkerült Kolozsvárhoz, akkor Veress Petőnek tisztelte magát. Egyébiránt pedig, ha valami hiteles irat, szerződés, és afféle okmány alá kellett írnia nevét, akkor az így hangzott: „Petrus Rufus.“

Ez levén tehát az authenticus neve, elbeszélésünk folyama alatt mi is állandóan Rufus név alatt fogjuk őt emlegetni; tudván azt, hogy az olyan ember, a ki háromféle bört tart magának, hol leveti, hol felveszi egyiket a másik után, azon komák sorába osztályozandó, a kiknek kötvé szokás hinni.

Hogy ezt Kabós Erzse nem tudta, az szegény ártatlannak nagy veszedelmére is vált.

Háromszéki árvaleány volt, Sepsi-Szentgyörgy városból; tisztességes szüléktől származott, de a kik korán elhaltak.

Mint hogy igen szép leány volt, sokaknak megakadt a szeme rajta; de mint hogy igen jámbor és erényes volt, az akkori fiatal-ság csábításai semmiképen nem ejthették meg.

A mi nem sikerült az ifjak szép szemének, sikerült Rufus ra-vaszságának; ő nélkül kérte a leányt s az kezét adott rá. Hogyne? Egy olyan gazdag és tudós urnak.

Ott élt azután kolozsmegyei jószágán sok ideig; két szép gyermeke is lett Erzsenek.

Akkor egyszer azt mondta neki Rufus: „szedd össze a motyói-

dat, rakd szekérre a gyerekeket, itt egy erszény pénz a számodra; eredj haza rokonaidhoz, mert én más feleséget akarok venni.

Erzse nem akarta elhinni, hogy ez így lehet, hogy a törvényes nejét valaki csak úgy elküldhesse, mikor eszébe jut, azután mási-kat cseréljen helyébe.

Pedig hát akkor sok megtörténhetett Erdélyben: Básta volt ott!

Rufus nagy embere volt Bástának; hanem azért még is meg kellett jelennie az asszony panaszára és törvénynek állni.

Csak hogy könnyű ott, a hol koma a bíró!

Rufusnak gondja volt rá, hogy a házassági szertartáskor a magyar nevét vegye fel, akkor Veress Péternek mondta és írta volt magát, annak is volt bejegyezve a matrikulában.

Midőn tehát a bíró előtt állana, csak azt allegálta, hogy ő Petrus Rufus soha életében feleséget nem vett, senkivel meg nem esküdött.

Kabós Erzse jelen volt a törvényszéken, két szép gyermekével karján; a megtestesült ördög is megszánta volna őket, a mint a két kis gyermek piczi kezeit repesve nyújtá atyja felé, és rebegő hangon mondá: „apám, apám.“

Petrus Rufus pedig letette az esküt, a mit a bírák neki itéltek; kezét a szent feszületre tevén:

„Én, Petrus Rufus, esküszöm először, esküszöm másodszer és esküszöm harmadszor, hogy én — Petrus Rufus, soha semmiféle asszonyszemélylyel házasságra nem léptem.“

Básta bírának ez elég volt, azt mondták Erzsenek: hogy el-mehet hazájába két porontyostul együtt, már most még utra való pénzt sem kap.

Mikor Kabós Erzse ezt az esküvét hallotta, felemelte síró szemeit az égre és így átkozódott:

„No hát annyiszor verjen beléd az Isten haragja, a hánszor hamisan esküdtél ellenem!“

Rufus nevetett; a bírák morgolódtak, Erzset kiűzték a tör-vényteremből.

A szegény asszony akkor elment a Maros partjára, két szép gyermekét két felül a nyakába kötözve s a hol legmagasabb volt a part, onnan leugrott velük a vízbe. Bele is halt; nem is találták meg: talán a tengerig is levitte a víz?

Rufus Péter pedig azon a napon gyűrűt váltott Gonzalva Eleonorával, a szebeni wallon főparancsnok leányával, a ki nem volt sem szép, sem fiatal, sem gazdag; de előkelő kisasszony, s családja nagy befolyásu az udvarnál.

Az eltűnt Erzse asszonynyal nem törődött senki. A tudósok és a nagy urak tudják azt már jól, hogy az eskü, meg az átok, nem egyéb, mint az emberi nyelv által vibrációba hozott lég működése: a mint a vibratio megszűnik, nincs semmi nyoma. Csak olyan hang az, mint a többi, mint a hegedű, vagy a cimbalom szava.

Rufus Péter nagy vendégszeretet hitű össze lakodalma ünne-pélyére, előkelő nagy urakat; maga a helytartó Básta is hivatalos volt menyegzőjére; előtte két héttel hordták már a sok vad pecse-nyét a lakomához, a mit az urak csak úgy szeretnek, ha sokáig áll.

Pompás öltözetet is varratott menyegzőjére selyembárony-ból; csupa arany-ezüst virágokkal volt az kihimezve, az öve is arany-gombkötő munkából, és az óraláncza, a palást csattja, mind derék filigrán munka volt: a sarkantyuja kakasfejet ábrázolt arany taré-jakkal, karbunkulus szemekkel. Volt rajta legalább két font arany.

Ott abban a templomban volt az esküvőjük, melynek teteje tarka marosi cseréppel van fedve. Az esküvő órájában az egész utca végig el volt állva fényes hintóktól és gyalog-szekerektől, miken e sok ezíra népség oda csődült.

Szép derült nap volt; az égen alig volt egy akkora felhő, mely elég, hogy a nap elbujhasson a háta mögött, hanem az a kis fel-hőske olyan fekete volt, mint a bakacsni, s annak szélei olyan fé-nyesek, mint az izzó arany.

A templomban szólt az orgona, hangzóttak a dobok, a trom-bírák; a gazdag völegény s az előkelő menyasszony fényes kísé-rettel járultak az oltár elé, a hol minden gyertya meg volt gyújtva; fehér alabástrom angyalok magasan emelve mutatták a szövettség törvényábráját, a miktől Rufus nem talált semmi rezegni valót.

Mikor azután arra került a sor, hogy e szókat mondja:

„Én, Rufus Péter, esküszöm az egy élő Istenre, a teljes szent-háromságra, a boldogságos szüzre, s az ég minden szentire...“

Akkor egy irtóztató dördülés hallatszott, hogy minden ember

azt hitt-, most fordul ki a föld sarkaiból, s jön a rettenetes Abba-don angyal, kit az po alypsis Aszavai megígértek. Egy tízszlop látszott lekanyarodni a torony magaslatából, mely cikázva vágott végig a templomon, kikerülve a szentelt üveg lámpásokat s épen ott csapott le az oltár előtt, a hol a völegény és menyasszony egy-másnak kezeit nyujtották, a két esküvő között.

Midőn a rémült nép a falrengető dördülés után lélekhez tudott jöni, a völegényt és menyasszonyát egymástól ölnyre eltasztva találták. Egyik sem halt meg, nem is történt semmi bajuk; csak el voltak szédülve. A menyasszonynak egy hajszála sem görbült meg; hanem midőn Rufust felemelték, bámulva látták, hogy minden, a mi ruháján arany és ezüst volt, egészen eltűnt róla; hímzés, láncz, csatt, sarkantyú, a villám mind leszedte róla. A nép kereste a kő-padlaton az arany maradványait, egy porszemet sem lelt belőle, az égi tűzben nem csak elolvadt az, de el is repült, mint a pára. Még a jeggyűrű is elolvadt ujjáról és eltűnt.

A nép borzadozva suttogá:

„Ime a Kabós Erzse átka!“

(Folytatás következik.)

Kassa.

Az Abaujmegyét átszelő Hernád folyó jobb partján fekszik Felső-Magyarország diszes fővárosa, a szép Kassa, dús növényzetű hegyektől körüvezett tágas térségen.

A polgári szokások s evvel együtt a műveltség már jókor terjedtek el e vidéken, s áraszták örvendetes gyümölcsöiket, midőn II. Gezya, mind-járt trónra lépte után 1141-ben a szászokat hivta be, hogy az elhagyott vidéket telepítse be velök, s hogy ezek példáján azután, saját népét is az ily ar szorgalomhoz szoktassa. A szászok elfoglalák a birodalom északi ré-szeit, földművelés és kereskedelemmel foglalkoztak, valamint tapasztalt ke-zekkel kutatták az érczetek a hegyek gyomrában; és alkalmasint a bányák művelése volt a főzöld, melyért bevihattak. A közel Szepesség volt főgyűl-pontjuk, innen terjeszkedtek tovább-tovább, a Tisza vidéke felé, míg végre atmentek Erdélybe is, hol állandóan letelepedtek, s maguknak fővárosul Szébet alapították.

E történeti fontosságú város első eredetéről, biztos adatok hiányában csak gyanítások léteznek. Thúróczi e város eredetét mintegy 1143-ik esz-tendőre teszi, és azon fentebb említett szászoknak tulajdonítja kiket Gezya hívott be Magyar- és Erdélyországba. — Kassának eredetét sokan Béla ki-rály névtelen jegyzőjénél említett Őrs vezérnek tulajdonítják, de hibásan, mert azon hely, mely ott Casu-nak nevezetik, Borsodban a Bükkhegyek közt Nyárad patak partján fekszik, s mai nap Kácsnak nevezetik, e nek szomszédságában láthatók még azon várnak romjai, melyet Ursus vagy Őrs vezér épített. E tévedést tehát csak a Casu név Kassávali hasonlatossága idézhetze elő. Eredetét tehát bizonyossággal meghatározni nem lehet, mivel régi történetírónk erről semmit fel nem jegyeztek; annyit azonban bizo-nyosan állíthatunk, hogy a város hajdan két szomszéd helységből alakult, melyek Alsó és Felső Kassafalvának nevezettek, e néven van említve egy, Imre király által 1202-ben kiadott diplomában is.

IV. Béla király 1233-ik évben várossá emelte a két egyesült falvat, az iránti haláljából, hogy őt a lakosok a tatárpusztítás alatt, a szerencsétlen saji őtüközés után barátságosan fogadták és segítették. Királyi várossá lett 1290-ik esztendőben III. András király alatt, ki is számos szabada-lommal ajándékozta meg. A tatár, és később a törökök elleni többszörös háboru alkalmával Kassa falai folyton erősítettettek, ugy hogy több, nem megvetendő erősséggé vált; sőt I. Leopold citadellát is építtetett itt, mit azonban később III. Károly szétbontatott.

Igy növekedett e város elég gyorsan Felső-Magyarország fővárosává, mit azon körülmény is nagyon elősegített, hogy már 1361-ben Nagy Lajos király által, az akkoriban virágzó északi kereskedelem főhelyévé tette. II. Ulászló király 1502-ben csinos czimerral ajándékozta meg a várost, melyen az ország négy folyamán kívül egy fél sást, és hat arany lilomot lehet látni, emlékül, II. Ulászló, francia házból származott nejeére.

A város többféle szabadalmainak egyik legjelesbiké volt azon kivált-ság, melyet Mátyás király adott neki, ugyanis a városnak jogot adott pénzt verhetni; e pénznek egy oldalon Kassa város czimereből lilomot, más-oldalon C betűt láttatának, de e pénznek veretése nemsokára, a szomszéd Aranykertnek nevezett aranybányák elhanyagolásával, abban hagyott.

Bármily gyorsan emelkedett is e város jólét és gazdagságban, mégsem kerülhetett ki olykor-olykor azon szomorú sorsot, melyben az egész haza oly gyakran osztozott.

A törökök beütése után a magyar államépület alapjaiban rendítették meg. Némely gyöngye fejedelmek a királyi tekintélyt, — mely Magyarhonban örök időktől fogva a legszentebb volt, — árnyékká alacsonyították le; az or-zság szeat koronájáérti szerencsétlen párttuság bősztiké a kedélyeket; a hitetlen török véres kezekkel dült az ország szívében, s szaporitá az átalá-nos félelmet és zavart, ezenfelül jól kiszámított ravaszssággal szította az elégedetlenség tüzét.

És főképen Felső-Magyarország volt az a hely, mely e szerencsétlen pártmozgalom által legtöbbet szenvedett.

Jóval meghaladná e lapok terjedelmét, ha e vészteljes idők történeté-ből csak a Kassára vonatkozó legfontosabb jeleneteket sorolnánk is elő; azért itt csak a legrövidebben adhatjuk elő ez események fő mozzanatait.

Legnagyobb befolyást gyakoroltak a város sorsára nézve a vallási tü-relmetlenségből származott zavargások. Bocskay, Bethlen Gábor, Rákóczy és Tökölyi használnva a kedélyek általános izgatottságát, könnyű volt nekik ily körülmények közt Felsőmagyarország elfoglalása.

Már előbb is véres eseményeket idézett elő Kassán a Zápolya János elleni mozgalom. Mert épen midőn I. Ferdinánd Frankfurtban a római csá-zári koronát tevő fejére, megrohanták Zápolya csapatai az ellenpártan levő Kassát, s kegyetlenül rablották s gyilkolták a lakosokat, végre kényszeríték a várost Zápolya felsőbbiségét elismerni. Ily események, fájdalom, igen gyak-ran ismétlődtek később is.

A Bocskayféle felkelésben Lippai elfoglalta a várost Bocskay részére, ki e helyet választá működése központjául, s lakását udvarával együtt ide tette; gyülekeket is tartott itt, melyben a császári részen levők ellen igen kemény törvények s büntetések hoztak. (lásd: Articuli in Dieta et con-gregatione Cassoviensi. die XII-ma May 1606.) Hosszu betegség után itt lelé halálát is.

Nem sokáig élvezhette Kassa a békét, mert 1622-ben Bethlen Gábor Erdély fejedelme foglalta el a várost, midőn már Magyarország nagy részét hatalmába kerítette; ugyanitt tartotta a legnagyobb pompával egybekelését febr. 22-én 1626-ban Brandenburgi Katalin hercegnővel, mely ünnepélyre számos idegen hatalom küldé követeit ajándékokkal, s maga II. Ferdinánd király is elküldé Sennyei István kancellárt drága ajándékkal követül. A rea következett bécsi békekötés szerint Ferdinand visszanyerte ugyan a Bethlen által elfoglalt megyék nagybör részét, de Kassa és hét megye Bethlen birtokában maradt egész haláláig, mely 1629-ben következett be.

Az elégtelenség későbbi harczaiban sem szenvedett Kassa keveseb-bet, mint a mennyit már kiállott.

Bethlen özvegye csak nagy bajjal tudta egyideig megtartani a férje után öröklött javadalmakat, melyek Kassával és a hét megyével együtt utóbb a császár hatalmába kerültek.

II. Ferdinánd kénytelen volt Rákóczy Györggyel Kassán békét kötni, miután ez az Eszterházy Miklós vezérlete alatti császári hadakat megverte. De a béke nemsokára felbomlott s Rákóczy Kállóban 1644. február 17 hadat ízent Ferdinándnak, ki ezt Bécsben ugyanazon év február 23-án kelt diplo-mája által hasztalan igyekezett megakadályozni. Rákóczy ostrom alá vette a Forgách Miklós által védelmezett Kassát, ki miután látta helyzete tart-hatlanságát, s a nép vonalmát Rákóczyhoz, önként feladta a várost. Rákó-czy Kassát különösen kedvelte, s azért még jobban megerősítette, katonasá-gal bőven ellátta. Országgyűlést is tartott itt, melyen a számosan összegyűlt rendek azt határozták, hogy a szerencsés megkezdett had, addig folytat-tassék, míg örvendetes békekötést fogna eredményezni. És e czélját el is érte Rákóczy; mert a császáriakkal később kötött békében oly formán egyez-tek meg mind Bethlen Gáborral 1622-ben, s így Rákóczy mind Kassát mind a 7 vármegyét 1648-ik évi október 19-ig halála napjáig, békességgel bírta.

Utána Tökölyi foglalta el a várost 1682-ben, miután — Thuróczi szer-int — a véderősséget (citadellát) csel és árulás által bevette. Következő évben Kassára országgyűlést hirdetett, melyre számosan gyülekeztek össze, — Vályi szerint — „Kiváltképen azok, kik a németeket nem szívelhették. Előült volt maga Tökölyi a Gyűlésben, mellette jobb felől az Osman követ, balfelől az erdélyiországi követ, s valamint a német császári uralkodásnak módját alacsonyította ékes beszédjével, ugy magasztalta ellenben az Osman császárt, s e czéljában a jelen levő Rendek megegyezvén, esküvéssel is megerősítették azt.“

Szoboszlény lengyel király visszatérve Bécs ostromáról. Kassát is a császár részére el akarta foglalni, de Tökölyi vitéz őrsége győzelem nélkül kényszeríté a távozásra. Később Kaprára tábornok küldetett Tökölyi ellen, ki Kassát keményen ostromolta, de csak akkor kerithette hatalmába, midőn Tökölyi Nagyváradon, hová a váradi basától segítséget ment kérni, véletle-nül elfogatott, s Drinápolyba kísértetett. Így tehát 1685-ben ismét a csá-száriak birtokába jutott Kassa.

Az erre következett években Kassa teljes nyugalmat élvezve, minden tekintetben gyarapodott, mig II. Rákóczy Ferencz elinek példája szerint 1703-ik év nyarán felkelt. Minden reménység felett növekedett Rákóczy szerencséje, a merre csak járt, mindenütt győzött, így Kassára ré került a sor, s azt tartós ostrom után 1704 október 11-én elfoglalta. — Később Ra-butin császári hadvezér jelent meg Kassa falai alatt, de hosszabb ostrom után nagy veszteséggel kénytelenített távozni. 1707-ben Rákóczy or-zsággyűlést hirdetett Kassára, hova maga is Szalánccról királyi pompával vonult be. Elfoglalása után 6 évvel, a szatmári békekötés következtében Kassa is megadta magát I. József császárnak. Szomorú tekintete volt ekkor Kassának, a császári nép a felső kapu vonult be a városba, midőn az alsó kapu a magyarok szomoruan költöztek ki a városból; némelyek hat, mások három ezere teszik, a Kassáról kiköltözötték számát.

Ily körülmények közt Kassa már jókor fontos várossá emelkedett, nem esoda tehát, hogy fejedelmek választák székhelyül e csinos várost, de vala-mint akkor, ugy napjainkban is a gyorsan haladó művelődéssel lépést tart. Daczára csekély terjedelmének, valamint lakosai számának, mely a biro-dalom közép nagyságu városait alig mulja felül, — mégis az ország fő-városai Buda-Pest és Pozsony után első helyen áll, nem ugyan az uralkodó érdekek anyagi befolyása által, hanem inkább szép és rendez építése, — valamint lakosainak általános műveltsége által.

Ez élénk város tekintete tehát különösen szépnek és barátságosnak nevezhető. A közeli hegyekről jövő Csermely nevű patakocsa átfolyja tiszta vizével az egész várost hosszában, s azt felosztja keleti és nyugati részre. A város közepén kétféle ágazik a kis patak, s ezáltal egy rendezettségű szigeteket képez, melyen a város legszebb ékeaségeit lehet látni; ugyancsak a szép székesegyházat, színházat, kávéházat, sétatér, és egy gazdagon aranyozott a vas rácsossal bekerített Mária emlékszóbot. — A Csermely hosszában vonul a főutca, a legszebb magán-épületekkel és palatákkal ékítve.

A város épületei között első helyen áll az említett székesegyház, mely Sz. Erzsébet egyházának is nevezetik; ez egy valóságos építészeti remekmű. (Rajzát l. Vas. Ujság 1857. 2-ik számában) Sokan azt állítják, hogy ez kicsiben épen olyan, mint a bécsi szent István-templom, de ez nem áll egészen különbözik a két építmény egymástól, már alapjában is, a bécsi hosszúságosgot képez, míg ez egészen kereszt alakú. Csak a modorban hasonlíthatnak egymáshoz, a mennyeiben mind a kettő góth modorban van építve; és abban hogy itt is mint a bécsinél, csak az egyik torony van kiépítve, a másik csak a templom fedelzetét haladja meg; és itt is él a népnél e körülményre vonatkozó hasonló rege.

A székesegyház külseje és belseje a középkori építést legszebb ízlésben van építve. Belsejében 27 oltár van, melyek közül kettőt, — a templom ajtajához legközelebb, — 1775-ben egy koldus állíttatott.

Mintegy 1324-ben kezdette építtetni a szentegyházat a lengyel királyi házból származó Erzsébet királyné, I. Károly neje, ki Kassát különösen megkedvelte. Férje halála után is szerényen folytatta az építést, végre mindkettőjük halála után Nagy Lajos is mindent elkövetett, hogy e nevezetes egyház a kezdet szerint felépítessék; s csakugyan ő alatta lett készen 1368-ban. E három királyi jötevőnek befuragott képe; mai napig is láthatók a templom északi ajtaja felett.

E tiszteletreméltó egyház többször jutott mostoha sorsra, különösen pedig a reformatio zivataros idejékor szenvedett, midőn az új tan e vidéken is számos követőre talált, kik e templomot elfoglalván, azt saját istentiszteletükre használták.

Ötven évvel később (1604) a Rudolf király által kinevezett kassai kormányzó, az olasz Belgiojoso gróf fegyverhatalommal foglalta vissza e templomot a reformátusoktól.

Említésre méltó még közvetlen a nagytemplom melletti sz. Mihály kápolna, mely szintén góth ízlésben van építve, és a város alapításával egy idejének tartatik, a hagyomány szerint még az itt először telepedett szászok építették volna.

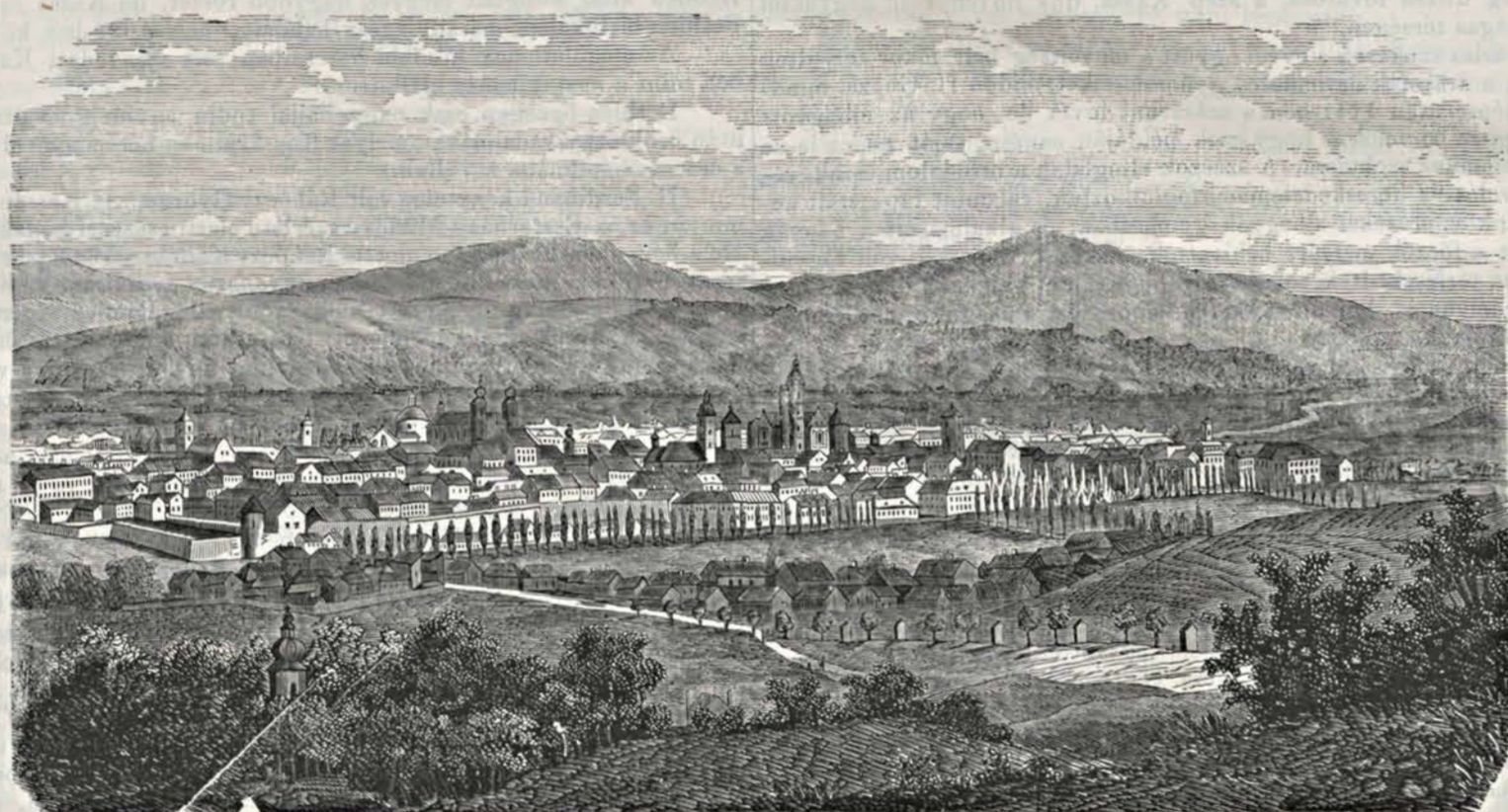
Többi említésre méltó épületei közül megemlítjük a püspöki palotát. E püspökséget 1804-ben alapította Ferencz császár, az egri érsekség egy részéből.

De hihető, hogy már azelőtt is volt itt püspöki lak, miután a hajdani egri püspökség és káptalan a törökök elől Egerből Kassára menekült, és itt tartózkodott 150 évnél tovább. — A főutca keleti oldalán látjuk a hajdani jézuita, most akadémiai egyházat, és a Ferencziek templomát. Az előbbin e felírás olvasható: „*Honori Sanctissimae Trinitatis Princeps Sophia Balthori posuit.*“

A szent Ferencz-rendi atyák temploma szintén igen régi és góth modorban épült, 1283-ik évben építtette azt számukra a nevezetes Perényi nemzetség.

Az akademiát Kisdy Benedek volt egri püspök alapította 1657-ik évben, a tudományok terjesztését a jesuitákra bízta, a kik már Kassán azelőtt 1650-ben nyitották fel iskolájukat.

Az akadémiai könyvtár mintegy 10,000 kötet könyvet foglal ma-

Kassa.

gában, ezenkívül még segédeszközül jeles fizikai eszközök gyűjteményével bir.

A száz évnél tovább elpusztult állapotban volt, de 1700 óta ismét helyreállított dominikanus templom, és csinos kupfedélzettel ellátott evang. templom a főutczába nyíló csinos mellék-utczákat díszítik. Kevésbé jeles a reformátusok egyháza, mind alakjára, mind pedig helyzetére nézve.

Ujabb időben jelentékeny változtatások által Kassa igen sokat nyert szépség és barátságos kinézetében. A múlt században még fennálló várfalaknak és kapuknak, az új idők békés szelleme elől menekülőnek kellett; a vízárvok, melyekből hajdan bűzhödött levegő áradt az egészség ártalmára, betöltettek, s helyükön a legcsinosabb házak vagy kertek építettek.

A belvárost a külvárosoktól fasorokkal beültetett tér választja el. Három külvárosa van Kassának, melyek közönségesen csak alsó, felső és középsőnek neveztetnek.

A városhoz közel eső külvárosi házak még igen csinosak, távolabb részein már majorokat, és tágasabb kerteket vehetünk észre mely az egészségnek már inkább falusias tekintetet kölcsönöz.

Mint Felső-Magyarország fővárosa, számos hivatal és jótékony intézet helye.

Nem lehet itt hosszasan rajzolni e szép királyi város nevezetességeit, jelesebb épületeit, azért itt csak némelyeket említünk meg melyek a város díszéül szolgálnak. Ilyen a többek között a megyeháza, az igen szép városháza.

A püspöki residentia, a gróf Forgách-féle palota, színház, kaszinó, stb. számos urasági díszes épület, és magánház, kivált a főutczában levők, díszére valónak bármely nagyobb városnak is. Említésre méltó még az Orsolya-szerzetbeli a páczák temploma és kolostora, kiket Fenesyegri püspök telepített ide Pozsonyból, és leány-gyermekmek tanításával foglalkoznak.

A legujabb idők történetéből örökké emlékeztetnek maradnak a kassaiak előtt az 1831-ik évben dühöngött cholera napjai, és az evvel összekötött parasztfelkelés, mely annyi félelmet és remegést okozott.

Az utolsó évtizedek békeje Kassára nézve is jótékony hatása volt. A lakosság gazdagság és jóllétre, valamint számra nézve is napról napra szaporodott.

Korabinszky számítása szerint 1786-ban csak 6200-ra ment a kassai lakosok száma, mi azóta bizonynyal háromszoros magasságra rugott.

Kereskedés és kézipar, földművelés, szőlőművelés, borkereskedés, ezek a lakosok főfoglalatosságai.

Télen át különösen élénk színezettel bir Kassa, mivel igen nagy azon uraságok száma, kik e csinos várost választják téli lakásul.

Kassa környéke egyike a legszebbeknek, s a legvonzóbbaknak. A közel szőlőhegyek, ha nem is teremnek a szomszéd hegyaljaihoz hasonló minőségű jó bort, de azért mégis jóízű asztali bor az. A polgárok itt is, mint más magyar bortermő vidéken, — azon kiváltsággal éltek, hogy bizonyos időben, — Jakab naptól egész Erzsébet napig (nov. 19.) — boraikat szabaddon kimeríthetik.

Ezen szabadalmat, — mondják — Kassa polgárnői nyerték a török háborúban bebizonyított bátorságuk és vitézségükért; s ezért szokás itt a borcégérben török fejet is kitenni.

Két regényes fekvésű szomszéd fürdőhely — *Rank és Bankó* — szolgál kedves mulató és szórakozó helyül a kassaiaknak. *Zombory Gusztáv.*

Magyarországi és erdélyi bányahelyek.

(Folytatás)

5. Nagybánya, Magyarország legészakkeletibb részén, a Szamos folyó és ama magas trachit-hegyláncz közt, mely a Szamos völgyét Marmarostól elválasztja, erdőkel benőtt hegykúpok aljában fekszik, melyek előhalmi szőlők, kertek és gazdag gyümölcsösökkel fedve; e gyümölcsösökben a nemes gesztenye és diófák kitünő szerepet játszanak.

Nagybánya lakosai (mintegy 6000 lélek) nagyobb részt románok, vannak ezenkívül magyarok és németek is. — Székhelye egy főbányahivatalnak és pénzverdének. Lakosai részben bányamiveléssel, ezenkívül főleg szövészetel, guba- és fazékkészítéssel foglalkoznak; igen ügyesek a vas- és aczélból készült művek előállításában is.

Nevezetesei közt megemlítendők még löpormalma és kathol. gymnasiuma.

Vára építését, mely a mohácsi vész után többnyire az erdélyi fejedelmek birtokában volt, Mátyás király anyjának, Szilágyi Erzsébetnek tulajdonítják.

Nagybánya vidékén már igen régi idők óta arany- és ezüst-bányákat mívelnek, melyek fémolvasztókkal és fémzuzókkal vannak ellátva. — Nem messze vannak ide: Felsőbánya, Kapnik, Veresviz és Feketebánya.

Egyik képünkön a kereszthegy előhalmairól a város fölött Erdély havasait láthatni.

A kereszthegy, mely csaknem egészen elkülönítve áll, 700 lábnyira emelkedik a völgy felett, s tetőtől talpig egy 3—4

láb vastag arany-telér vonul át rajta, mely már csaknem egészen ki van bányászva, azonban a hegy alatt tovább folytatódik a mélységbe, s kizsákmányoltatása végett a tárna (Stollen) nyílásától, mely a völgytalajtól lefelé vonul, a hegy aljának közepén gőzgépet állítottak fel, melynek füstje a már kivált érczen át a hegy csucsán ömlik ki.

E sajtáságos kémény valószínűleg a legmagasabb, mely valahol gőzgéppel összekötésben van, mert magassága nem kevesebb 700 lábnál (ily magas levén maga a hegy).

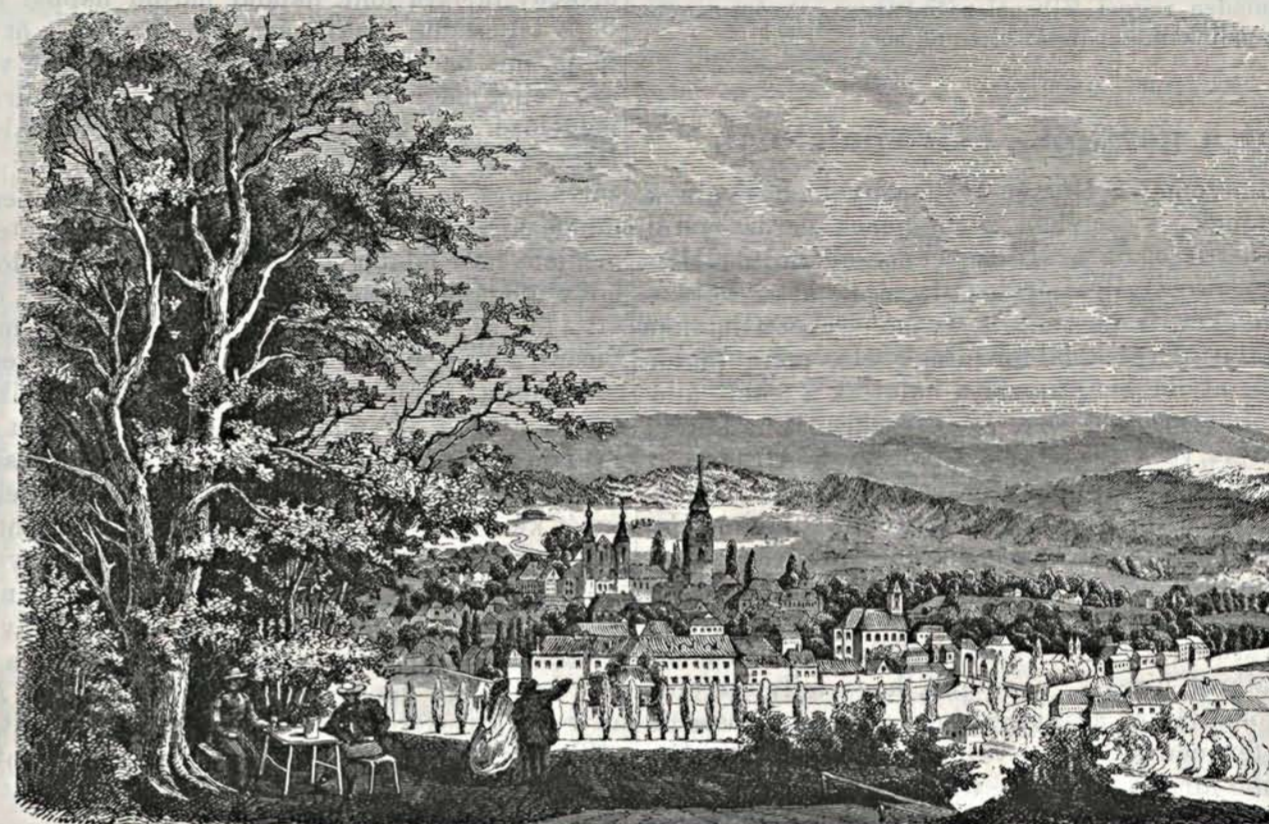
A ki előtt e körülmény ismeretlen, látva a füstöt a hegy csucsából kiömleni, első tekintetre azt hinné, hogy működésben levő tüzhányó hegy előtt áll, ha az álkráter dűsnővényzetű környezete arról nem győzné meg, hogy itt a vulkáni pusztításnak legkisebb nyoma sincs.

Másik képünk a várost délkeleti oldalról tünteti föl, mögötte az erdős zöldkúpok, ezeken túl pedig a sokkal magasabb trachit-hegyek látványos emelkedése, melyek a tengerszint fölé mintegy 5000 lábnyira emelkednek.

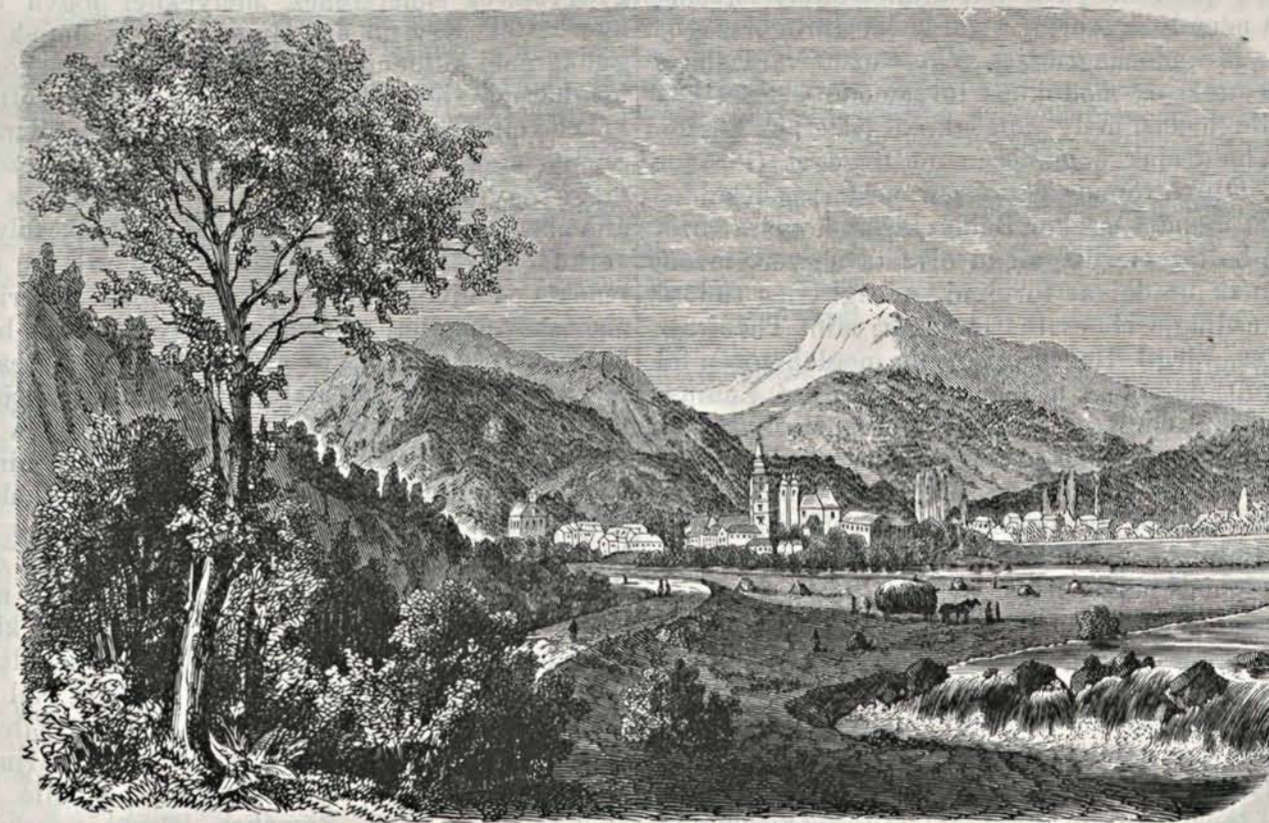
Egyveleg.

© (Hollandok a hottentottoknál.) Az első hollandoknak, kik a hottentotok közt egész elbizakodottsággal jelentek meg, *Paf* szerint a bennszülöttek ily értelemben válaszoltak: „Ti végre is csak oly emberek vagytok,

mint mi. Ha többet tudtok, mint mi, tegyetek valamely csodát jelenlétünkben, s elismerendjük, hogy több vagytok, mint mi. Aztán ha méltányos és igazságos emberek vagytok, mi barátaitok leszünk, és nektek szolgálattal igérjük.“ A hollandok parancsnoka D. Adrianus Van volt, ez hallván a mondottakat, elékap egy poharat, megtölti azt pálinkával, s ugyanazt meggyújtva, hogy igyák meg, a hottentottok legbátrabbjainak oda nyújtja. Ami igen természetes, hozzá nyulni kiséremert; most, hogy ő fensőbbeségeket bebizonyítsa, fölkapja a poharat, s belöle a lángoló pálinkát fenékre

Magyarországi és erdélyi bányahelyek: 7. Nagybánya északi oldalról

Magyarországi és erdélyi bányahelyek: 8. Nagybánya nyugati oldalról.

küriti. E perczen megadták magukat a hotentottok, s a hollandoknak válhatlan barátai lőnek.

(A pálinka első használata.) Strick Mihály első értekezett a pálinkáról, s művében annak hathatós erejét 1483-ban ismertette meg; ekkor a pálinka, mint orvosság ismertetett csak, s egyedül gyógyszerárakban volt kapható. Strick, hogy bővebben megismertesse, róla a többek közt így szól: „Ki köveken szenved — qui calculo laborat — ígyék minden reggel egy kanál pálinkát, ez föloldja a követ, s a vizelet által elhajítja; ha gilyistákban szenvedsz, idd mértékletesen a pálinkát, idővel azok is kivésznek benned. Ki homályosan lát, vagy szeméi csipások, kenegesse szemöldét pálinkával; ki nem jól hall, pár csöppöt eresztzen fülébe, aki pedig soha nem akar megbetegedni, vegyen be minden reggel félkanál pálinkát.” — Azóta nagyon megváltoztak az idők a pálinka használatát illetőleg is.

A varázslat a görögök- és rómalaknál.

A varázslat első nyomaira Homér költeményeiben akadunk. Itt olvasunk Afroditének, a szerelem istennőjének varázsvöről, mely nemcsak az embereket, de az isteneket is elcsábítja, Hermesnek (Merkurnak) varázspálcájáról, Czirczéről, ki a varázspálca mellett növényeket is használ, s az embereket állatokká változtatni képes. Halottidézésék is fordulnak elő, mert midőn Odysseus a Hadeszben (alvilágban) utazik, a halottak a fekete állatok feláldozásánál mind megjelennek. Istenségekre is találunk, kik a varázslatot tanítják, vagy legalább azt elősegítik. Afrodite az ő varázsvörével ide tartozik, valamint Hermes is, mint tulajdonképi lélek- és halothordó; de leginkább illeri ezen tulajdon Hekátét, az árnyak sajátlagos anyját, mely három fejjel ellátva keresztutaknál ül, s a varázsló nöktől segélyül hivatik, hogy bűbájós és szerelemitalainak kellő erőt és hatást kölcsönözzön — A hősi idők sem szenved varázsnökbet fogatkozást. Czircze és Helena Homérnál varázstitalaikkal híresek, s tudjuk, hogy mily szerepet játszik Medea az argonauták és aranygyapju regéjében. Kevesebb varázsló említettik a férfinekből, minő volt péld. Perszeus és Herakles. Sokkal nagyobb hirre tett szert e tekintetben mind Görögországban, mind Rómában Orfeusz, Empedokles és Pithágorás s késő időkig megmaradt azon téves vélemény, miszerint egész vidékek léteznek, melyek nagy varázslókat teremtenek, mint Kolkhisz, Thesszália, Thrácia, Ibéria, Hetruria stb., ide nem számítva Egyiptomot, Assziát, Babiloniát, Persiát, mint a mely tartományokból került volna némelyek szerint a varázslat Görögországba.

Az ó kor főképp a jövendő megtudása végett üzött varázslatot s e czéltől különböző utak- és módokhoz folyamodott. Ezek közt első helyen áll a csillagjósolás, mely kétségkívül Keletnek közsőni eredetét. Jelesül a kháld-aiak üzték ezen mesterséget Görögországban és Rómában. Oly otthonos volt ezen mesterség Kháldéában, hogy állítólag azt mondta egykor Bélusz király hozzátartozói nak, miképen ő az égboltozat csillagaiban olvasta legyen, mi fog gyermekeivel és azoknak utódaival történni. A régi világ tudósai közül sokan hitték a csillagjósolás csaltatlanságát, mint Theofrasz-tus, Plató, Hippokrates, Virgil, Horác, ki pedig meglehetősen fölvilágosodott ember volt, de voltak hitlenek is, mint Kátó, Ennius, Tacitusz. Némely adatokat említnek is, hogy állításukat igazolják, péld. midőn Euripidesnek győzelmet jósoltak; néha azonban csalékony volt a csillagjósolás, legalább Othóra nézve romlásához és veszélyes volt, hogy a csillagjósok jövendölésének következtében fel-lázadt. Sokkal többet tudunk a régiek álomfejtéséről. Az efézusi Artemidorusz egy terjedelmes művet írt erről, de a mely koránsem foglal magába mindent, mi az álomfejtésről megállapítható volt, hanem inkább a szerző saját gondolkodását tárja fel. Az álomfejtés mindenesetre keresetforrásul szolgált némely szédelgősökre nézve, mert Plutárkh azt beszélő Lysimachusról, hogy álomfejtéssel kereste kenyerét, s az őt megkérdező személyek álmat bizonyos nemű jóskártyák vagy abc-táblák szerint magyarázta. Az is tudva van, hogy az ilyen mű tanácslát két obolusszal (görög kispénzzel) kelle jutalmazni. Mennyit adtak a régiek az álomra, kitetszik abból, hogy azt Homér Zeuszról származottnak, s a későbbi bölcsészek isteni eredetűnek mondják. Hippokrates és Galén, mindketten megvannak az álom mely jelentéséről győződve, ámbár annak okáról és megfejtéséről nem értenek egyet, s Galén egy helyen azt mondja, miszerint ő álomban Eskuláptól azon parancsot vette, hogy a jobb-kéz hüvelyke és mutatóujja közt vágasson eret, minek következtében aztán májának folytonos fájdalma elenyésztek. Ellenben Arisz-toteles úgy vélekedik, hogy az álomok sem meg nem kell vetni,

sem nem kell azoknak nagyon hinni, mi azon Homér féle regével egyezik, mely szerint az álom két kapuból jő ki, egy elefáncsont-kapuból, midőn csal, és egy szarukapuból, midőn igaz. De lássunk már néhány álmat, melyek a régiek tudósítása szerint valóban beteljesedtek. Czirusznak fia, Kambizes azt álmodta, hogy az ő trónját fivére Smerdisz fogná elfoglalni, kit tehát megöletett, és mégis egy varázsló, az ugynevezett ál-Smerdisz nemsokára levette őt a kormányról. Midőn Szokrates álomban Homérnak azon versét hallotta, mely így hangzik: három nap mulva fogsz te ezen termékeny tájakra jöni, halálát három nappal előre megmondta, mi be is teljesedett. Szulla azt álmodta, hogy őt a párka (sorsistennő) hívja, mit barátainak elbeszélvén, megtette végrendeletét, és még azon éjjel meghalt. Julius Caeszár neje Kalpurnia, férje megöletését megelőző éjjel álomban őt vérrel bemocskolva és összeszurkálva látta, mely körülmény, mint tudva van, oly benyomást tett Caeszár-ra, hogy az összeesküdtek tervének majdnem megghusolni kelle, mindazáltal Brutusztól rá hagyta magát vétetni, hogy a tanácsba menjen, hol halálát lel. Kaligula halála előtti este azt álmodta, hogy ő egészen Jupiter trójájáig emelkedett, de a kitől egy rugással a földre visszataszított. Legérdekesebb még azon álom, melyet Ciceró beszél. Két jó barát — egymond — együtt utazott Megarába, hol az egyik vendéglőbe szállt, a másik egy barátjához tért be. Ez utóbbi azt álmodta, hogy utitársa őt segélyül hívta, mert gazdája megölni akarja, fölébredvén, álomlátását érzelki családának tartotta és ismét elaludt. Ekkor ujjal megjelent előtte barátja és ismét kérte, hogy miután segélyére nem ment, legalább ne hagyja halálát boszulatlanul, mert gazdája őt csakagyan megölte, és hulláját egy ganéjos szekérbe rejtette, miertis lenne szives a város kapujánál korán megjelenni, mielőtt ott teste kivitethetnék. Most már álmanak igazságáról kezdett gondolkodni, a kapuhoz ment, hol csakugyan egy ganéjos szekérral találkozott. Azon kérdésre, hogy mi volna a szekéren, a kocsis szaladásnak eredt, s megvizsgáltatván a felrakott ganéj, az idegen hullája megtaláltatott, és ennek következtében a vendéglős elmarasztaltatott, s mint gyilkos a hatóság által kivégeztetett.

Hasonló fontossággal bírnak azon álmok, melyek betegséget vagy gyógyulást eszközölnék. Tudva van, hogy a régiek a betegeket Eskulap templomába hordták, hol álmodás által jutottak a gyógyszernek ismeretéhez, melyeknél fogva egészségüket visszanyerhették. Egy nő azt álmodá, hogy fiának bizonyos vad rózsagyökerekből küldene, általa a fiatal ember kigyógyult a veszettkutya megharapásából. Aspaziát egy galamb tanította álomban, hogy miképen kelljen állán létező hólyagdaganataitól megszabadulnia. Nagy Sándor álomban látta azon füvet, melylyel vezérét Ptolomeus Lagit meggyógyította. Márkus Antoninus császár is azt mondja, hogy ő álmodás által nyerte a szereket, melyek folytonos szédülését és vérköpését elűzték. Ilyen álmok előidézésére természetesen az isteneket is hívhatták segélyül és csak Baktriában előforduló eumetriskövet kellett a párna alá helyezni, hogy biztos jóslásra számíthassanak. Egyébiránt az arczvonásokból, a testen létező jelek- és foltokból, a kezek vonalaiból, s a köröm foltjaiból is jósoltak. Sőt az állatokat is használták a jóslásra, mint a pókokat, kigyókat, macskákat, gyíkokat, halaka, juhokat, de mindenekelőtt a madarakat. Az utóbbi mesterséget állítólag a kháldéiak vitték Görögországba és innen Rómába, hol azt jelesül az augurok nagy fejlettségre emelték, mindamellett, hogy Ciceró csodálkodásait fejezi ki azon, miszerint két augur nevetés nélkül nézhet egymásra. — A sas jelentéses madár volt, mert Dejotarus király, ki ezen tudományt igen jól értette, ezen madár látása által szabadította meg életét, a mennyiben nem tért be a házába, hol szállása leendett, s mely még azon éjszakán össze is rogyott. Ellenben minden vállalatnál szerencsétlenségre mutatott, ha a varjut károgni hallották, a bagoly a halálnak volt hírnöke, s a holló látásából semmi jót nem következtek. Rómában jelesül a csirkéket használták a végre, melyeknek evéséből vagy nem evéséből a vállalat jó vagy rossz sikerére következtek. Végre ezen eljárást pusztán a kakasra szorították, és ez, az ugynevezett kakasjóslás volt. A homokban egy 24 osztályú kört csináltak, melyeknek mindegyikébe egy egy betűt írtak, s mindegyik betűre egy árszemet tettek, a kakast a kör közepére állítván. Amint már a kakas a szemeket, egymás után kapkodta, a betűket is azon rendben egymás után írták, melyek aztán a jós szót alkották. Néhány varázsló, meg akarván tudni, ki lenne Valens császár utóda, a kakas T H E O D

betűkről kapkodta fel a szemet, és ámbár Valens császár nehányat ezen varázslókból kivégeztetett, és mindazon jeles embert, kiknek neve ezen betűkön kezdődött, az udvarból száműzte, nem akadályozhatta meg, hogy néhány év mulva Theodosius legyen császár.

Egyébkint a kakas kukorikolása is rossz előjel volt, főképp lakadalmaknál, melyeknek azonnal vége volt, mihelyt a kakas kukorikolni kezdett. Régebb szokás volt a belrészekből jövendölni, az ugynevezett zsigerjósolás, melyet Görögországban többre becsültek mint Rómában. Homér már ismeré azt, mindazáltal sokan állítják, hogy Görögországba Etruriából vagy Kisásiából jött. Földolog volt a zsigerjósolásnál a máj megfigyelése, de volt oly neme is, a hol igen sok függött attól, vajjon az áldozat-állatok zsigerét azonnal megkapta-e a láng, hogy az világosan égett e, egyenesen emelkedett-e föl, s nem aludt e el, mielőtt az egész áldozat-állat fölemészterett. Jósooltak továbbá az áldozati borból, árpából, lisztből és tömjénből. Fájdalom, a császárok idejében néha embereket is használtak a végre, mert Heliogabal, Valérián, Maxencziusz és Julián terhes nőknek és újszülött gyermekeknek hasát metsztették föl, hogy zsigerökből a jövendőt megtudhassák. Sokkal ártatlanabb volt a forrásjósolás, miszerint a vízbe valamit vetettek és arra figyeltek, vajjon uszik e az, vagy aláüljed. Néha köveket hajítottak abba, s az ezáltal képezett körökből jósooltak. — Hasonló czélra szolgált az ugynevezett rostaforogatás. Egy rostát fonalra függesztették, vagy ollóra állítottak, melyet egy egyén két ujjal tartott. S már a gyanuban levő tolvaj vagy más kártevő nevének megemlítésére a rosta forogni vagy reszketni kezdett, mi mindig az ollótartónak kezétől függött, azt hitték, hogy a bűnöst fölfedezték. A varázslatnak ezen neme honunkban még most is divatozik.

Sokkal bizonytalanabb volt a kockázvetés. Evégre kockákat, fehér vagy fekete babokat használtak, melyeket egy edénybe tettek, s aztán az edénynek megrázása, s az Istenek segítségül hívása után az asztalra kiöntöttek, midőn azoknak helyzetéből a jövendőre következtettek. Különösen szokásban volt ezen kockázvetés Herkules burai templomában. A tudakozódó 4 kockát vett elő, melyeknek áldozati állatok csontjából kellett készülnie lenni és azokat egy kockatáblán elvetette, miután előbb Istenhez fohász-kodott, a pap megszámlálta a kockákban a pontokat, és aztán egy jóstól belőlök. De apró táblácskákra is írtak bizonyos szöveget, melyeket hasonlókép edénybe raktak, az edényt felrázták, s a legelsőben jelentkező gyermekkel egy táblácskát kihuzattak, ha már az ezen levő szó a kérdéssel némi viszonyban volt, az eldöntést bizonyosnak tartották. Leginkább el volt terjedve Italiában azon mód, mely által a Szibilla könyveit akarták pótolni. Felütötték tudniillik a költőket valamely helyen és a történetesen előfordult helyek értelméből szerencse vagy szerencsétlenségre következtettek. Leginkább Virgilt használták e czéltól. A középkorba is átesuszott ezen babona, és még ma is találunk embereket, kik ha este egy késsel vagy ollóval a bibliába vagy énekeskönyvükbe szurnak, aztán a következő napon azon versben, melyet az eszük hegye érintett, a gondolatukban levő kérdésre akarnak feleletet nyerni; ez nem egyéb, mint a régi pogányjósolás módosítása, keresztényi fogalmak szerint. Ide tartozik a vesszőkből jövendölés is. A vesszőt ugyanis egyik oldalán egész hosszában meghántották és aztán felhajították, ha már a leesett vesszőnek meghántott oldala felül volt és ismét felhajítatva a héjjal borított maradt felül, ez szerencsét jelentett, de ha másodsor is a meghántott oldal nézett fölfelé, az szerencsétlenségre volt előjele. Herodót azt mondja, hogy a babonának ezen neme az alánoknál és szittyáknál volt divatos, s még ma is megvan a tatárok- és turkomanoknál. Néha a tojást is használták jóslásra. A tojást tüzre állították és figyeltek, vajjon felül vagy oldalain izzad-e; ha szét pattant, szerencsétlenséget jelentett. A mai nyeglék megtartották a jóslás ezen nemét, csak hogy máskint kezelik azt. Elővesznek tudniillik egy pohár vizet, egy széttört friss tojás tartalmát abba lassacskán beleeresztik, és azon alakokból, melyeket a tojás fehéré a vízben képez, épen úgy jósoznak, mint a vén asszonyok a kávéüledékből. Csupa játék volt a számokból jóslás. Megszámlolták például, hogy két küzdő nevében hány betű van, és azt állították, hogy a melyiknek nevében több betű fordul elő, annak kell győznie lenni. Eszerint némely jóslók már előre tudták, hogy Hektor Akhilleszel nem bírhat meg.

Még tovább mentek a gyűrűkből jövendöléssel, mely végre bizonyos csillagállások közt öntött és bizonyos bűbájós jegyekkel ellátott gyűrűket használtak, minő például a Gygeszé volt, melylyel magát láthatlanná tudta tenni, valamint azon két gyűrű is, melyekkel a főcziusi két zsarnok birt és a melyek hangzásukkal a dologra nézve kedvező alkalmat jelentettek. A vízjósolás, melynél fogva bizonyos ráolvasások és varázsmondatok után azon személyek vagy tárgyak neveit, melyekről az ember tudni akart, a vizen fonákul irva látszottak, leginkább gyermekek által gyakoroltattak. Így jósolta meg egy gyermek a mithridateszi háboru kimenetelét, egy másik a viz tükrén olvasta az elkövetett tolvajság módját s a zsákmány elosztását.

(Vége következik.)

A felső-dernai föld-égés.

(Biharmegyében.)

A nyár folytán szünidőm egy részét az Érmellék és Hegyköz kellemes vidékein töltvén, Micskén létem alkalmával meghívást kaptam a felső-dernai földéget megnézni. Erről már máskor is hallottam valamit, de ez év folytán, a V. U. 17-ik számában is néhány sorban olvastam; a dolog által igen érdekelte, a legnagyobb készséggel fogadtam el a szives meghívást.

September 6-án Micskéről a csak másfél óra távolságra eső Alsó-Dernára B. Zs. Sz. F. és H. A. urak társaságában gyalog menénk, hogy így a vidék kellemet annál jobban élvezhessük. Szándékunk az vala, hogy még azon nap délelőtt a földéget is megnézzünk; melyből azonban a nagy meleg s meglehetősen dombok megmászásából eredt fáradság miatt nem lett semmi sem; s így egy másik társaság, mely nálunknál később indult meg s hogy bennünket megelőzhesen, más uton egyenes irányban ment a föld-égéshez, velünk nem találkozhatott s megfosztattunk egy pár kellemesen töltendő órától. És míg ők izzadtak és fáradtak, addig mi B. K. ur vendégszerető házában pipaszó s beszélgetések között időzgettünk.

Másnapon a az sept. 7-én kocsiira ülve vadregényességű felső- és alsó-dernai völgyeken végig haladva, mintegy egy órai ut után egy kiszáradt patak völgyületén állapodánk meg. A merre tekinték, mindenütt sugár, makkal terhelt bükkfákat láttam, de az égett vagy annak nyomát sehol sem, s hogy ezt láthassuk, pár száz lépést kelle még tennünk egy lejtős hegyoldal felé. Keskeny gyalog ösvényt volt az ut, melyen haladánk s a mindinkább egyszerű bükkös erdő sudar fáiban, — gyermek-éveim óta nem látottakban, — a legnagyobb mértékben gyönyörködtem. Kevés gyaloglás után mindinkább feltünővé kezdett válni előttem a hegyoldal hullámszerű alakja; kisebb nagyobb dombok váltogaták egymást, mintha mind megannyi sírdombok lennének, melyek oldalára és tetéjére örök emlékjéltől a természet gondos keze szép sudar bükköket ültetett. Házigazdánk, ki szives volt a vezetői szerepet is magára vállalni, — melyért vegye szives köszönetünk, — látva érdekeltségemet, megmagyarázá, hogy e dombok, régen, — ember-emlékezetet haladó időben, — történt földégesnek nyomait mutatják. Ez valóban meglepő látvány volt s azonnal itt és amott áskálni kezdék s ime nagy örömeinkre több sötét vörös színű, tégladaraboknak látszó kövekre akadánk. Vizsgálni kezdők s arról győződnek meg, hogy a kezünkben levő kök csakugyan nem egyéb, mint a régen történt földéget következtében téglává égett anyag. És ezt annyival is inkább hinnünk kelle, mert csakis a patak völgyületén lehet találni köveket, melyek szürkés-zöldek s csillámmal telvők, míg a hegyoldalon a kőnek alig akadni nyomára is.

A kezeink közé került kiégett agyagdarabok sötét vörös színűek, nagyságukhoz képest kis súlyuk, kemények, szabályos vagy szabálytalan alakúak s oldalaikon a bükkfalevelek legszebb lenyomatai vannak. E lenyomatok a rétegek meghasított belsőségében is, — nyelével együtt a legvilágosabban kivehetők és láthatók valának. A kiégett agyagdarabok szedetése közben nem nagy távolságra már meglátók a fák lombjai között a ritka füstöt, mely sebesen gyűrűdék fel s melynek kénkőves szaga erősen kezdő orunkat érkedni. Lépteinket sötétítő s midőn egy keskeny ösvényen azon pontra érünk, hol a tavaszon N. G. ur elisklás következtében életét majdnem elveszté, — bámulunk a legmagasabb fokot érte el.

Álláspontunkkal épen szemben, egy menedékes hegyoldalon, 5 vagy 6 földnyilatlon gyorsan, a mint csak jöhetett, jött a ritka s megtisztultnak látszó füst. Körében virág, cserje és fa kihalva, a legszebb bükkfák zöld koronáikat veszítve, megaszott leveleikkel hinték be a tért, hova hihetőleg maguk a fák is kevés idő mulva több társaikkal mellé ledőlendők. Az égés területén a föld felszíne, mintegy fél lábnyira, porrá, mondhatni hamuvá van égvé, e felszín alatt pedig itt és amott kifejtett agyagréteg élénk piros színre van égvé, melyeken a bükkfalevél lenyomatai épen úgy és oly szépen láthatók, mint a felebb említett sötétpiros darabokon, csak hogy míg ezen utóbbiak kemények és csaknem kopthatlanok, addig amazok mint ujon s hihetőleg gyengébb tűzben égették, lazábbak s könnyebb kopásúak. Mind a régen, mind a csak 3—4 évvel égett földfelületen itt és amott durva s igen homokos asphalt-darabokat találtunk, az égéshez közellevő patak árkában pedig ugyszintén a patakpart oldalában igen laza barna szenet, mely, a szagról s lerakódásokról ítélve kénkő is, — képezi hihetőleg a föld melyében az égő anyagokat.

Azon nyilások közelébe érve, hol a füst erős kénkőves szagával tör elő,

a föld oly forró, hogy az ember jó vastag talpu csizmában is egy helyben állni néhány percig alig bír. A nyilások közül négy, egy kiszáradt s már maholnap ledülődök bükkfa tövéhez közel van, melyek hossza három láb, széle némely helyen alig egy hüvelyknyi, míg más helyen három és négy hüvelyknyi is van s mind a négy nyilas párhuzamosan fekszik egymás mellett. A nyilások egy nevezett torka, fekete, füstös, mondhatni kormos, míg a szálek körül fekvő falevelekre és fagyalkra lerakodott kénkővirág gyönyörű jegezeivel valóban meglepi a szemlélőt; sajnos azonban, hogy a jegeczek a legcsekélyebb érintésre is összeomlanak s mintegy elenyésznek. E finom jegeczeken kívül itt és amott földdel összekeveredett ként is lehet találni s vékony rétegben felszedni, hanem ezek is csakhamar összetöredeznék.

A főbb említett négy nyiláson kívül, még jobbra és balra szintén vannak nyilások, de ezek már kisebbek is s kevesebb mértékben is füstölnek; azonban a kénviráglerakodás itt is megvan. A nyilásokon sehol sem jó láng ki s ennél fogva a szélekre esett falevelek, vagy éppen a nyilásokon keresztül esett fagyalk nem égnek el, még csak nem is szenesednek meg, — bár a nyilásba vetett gyufa még akkor is, ha csak kén van rajta, a bevetés pillanatában meggyulad, — de éppen maradnak s a legszebb kénvirágnak felfogói. A kénvirágot, mely azonban nem felelté nagy mennyiségben fejlődik ki, az oda való oláh népség az ugynevezett ruh ellen szokta szedelegetni.

Az egész földégsz területe, jelenleg mintegy 12 □ öl kiterjedésű, a már négy évvel ezelőtt kihalással együtt tehát mintegy száz négy-szeg ölet. A terület közelében van egy patak is, mely a jelen évi szárazság miatt csak a mélyebb fenék-gödröskékben birt egy kis vizet, — honnan forrósg-öközta szomjunkat kielégítendő inni akaránk, azonban kőszenes szagánál fogva alig tehető.

Az égsz 1858-ik évben vette kezdetét, a mely évnek tavaszán a lehullott száraz leveleket némely rozsakaratu emberek meggyújtják, az erdőégsznek fiatal és korhadt fáit elpusztítják. A tűz azonban eloltott s valami komoly következménye nem lett. Később augusztus hóban mintegy két heti esőzés után a föld mélyéből nagy erővel tört fel a füst s azóta folyvást tart. Különös, hogy szárazság alkalmával, mint az idén is, — kisebb a föld alatti tűz ereje s így füstje is ritkább, kevesebb és mintegy tisztultabb, majd csaknem gözhöz hasonlít; ellenben esőzések idején és azután mindig nagyobb erővel jön a füst és sűrűbb is. Ezt magam is tapasztaltam, mert az ottlétem utáni napon meglehetően eső esvén, az ezt követő derült napokon a micskei szőlőhegyek ormáról, különösen pedig az ugynevezett uradombjéről igen észrevehető volt a füst sűrű tömege. — Ilyenkor, ha kivált szél fú, a dernai völgyön végig a csahaji kis erdőhöz a váradi utra is kiviszi kellemetlen kénés szagát. Ezen földégszhez hasonló volt ugyancsak Bihar-megyében a várvizi a Bisztra folyó völgyén, mely mint mondják, egy várvizi oláh aszalójáról gyuladt volna meg s több évig égett s pedig sokkal nagyobb erővel, mint a dernai. — Mint hallám, a várvizi földégszt 1825-ben a megyei hatóság megyei erővel oltatta el s azóta azon helyen nem is fordult elő ilyféle jelenet.

A földégsz színhelyéről lejőve, a dernai patak völgyén menénk fel, hogy az ott levő asfalt-rétegeket és kátrány-forrásokat is megnézük. Az asfalt-rétegek némely helyen egy öles, máshelyen másfél öles magasság, egy helyen zsirosabb, másutt soványabb tartalommal. A kátrány-forrás, — legalsabb azon helyen, hol jelenleg fel van fakadva, — nem nagy mennyiséget mutat; azonban lehet, hogy a mivelés, alá vétetnek, gazdagabb forrásra is akadnának. Most mind az asfalt, mind a kátrány miveletlenül hevernek, várva a majdan jövő munkás kezeket, hogy valamikor a közönség és tulajdonosaik javára világothassanak. Pár évvel ezelőtt néhány porosz, elébb mint örökösárlok, majd mint bérlők az asfalt-bányamivelést folyamatosan akarák venni, de pénzerejük elegendő nem lévén, a munkát csakhamar abba kelle hagyniok. Egyébiránt a szemszédos Bodonos nevű helység határában mind az asfalt, mind a kátrány kis mértékben használtatik. Az egészet egyszerűen, s úgy mint láttam és tapasztaltam, íram meg; legyen tudásaink feladata, e tüneményt bővebben megvizsgálni. sy ly.

Böngészés a történet mezején.

(POLITIKA)

N. Konstantin császár halála előtt kevéssel egy roppant nagy üstökös látszott az égen sokáig. Ő meghalt K. sz. u. 337-ik év május 22-én.

K. u. 359-ben Antiochiában egy kétfejű gyermek született, kinek : két foga és szakála, négy szeme és két füle volt.

N. Konstantin fia, Konstantinus császár (uralkodott 338—361 k. u.) halála előtt kevéssel nagy földindulás volt, mi miatt Konstantinápoly városának nagyrésze összeomlott.

Julianus a hittaghyott (361—363. K. u.) császár idejében 362-ik év december 2-án Nikomedia és Nicaea városának nagyrésze földindulás következtében rombadőlt. — Ezen kívül szörnyű szárazság volt s e miatt semmi élelemser nem teremvén : Alexandriában és egész Egyiptomban az emberek csupán marhahússal kénytelenítették táplálkozni.

Az Isten mind a zsidók, mind a pogányoknak két nevezetes csodát mutatott. A zsidók t. i. a jeruzsálemi templomot újonnan felakarták építeni, Julianus császár mindenképpen segítette őket, hogy a Krisztus jövődölése meghazudoltassék; azonban a kőfalak földindulás által széjjelhány attak; a fun-

damentomból kijött előtört lángok által a mesteremberek, építők, erőművek megemésztettek és tömérdek nép a mennykőhullás miatt veszett el.

Ugyanazon időben a földnek más részében a delphibeli templom, mely a pogányok közt legnevezetesebb volt, szintén isteni és nem emberi kezek t. i. földindulás és mennykőhullás által töröltetett el, éppen akkor, midőn Julianus császár követeket küldte Delphibe, a persza harcznak kimenetele felől tudakozódni. Gyakorta kirabolattott és néhányan rombadőttetett a delphii templom: de ismét felépült. — Azonban ezen utolsó elpusztulása után, mely Istentől lett, soha föl nem épült. — Azt mondják, hogy a Thesszáliában lakott Jéfita nemzetség égette azt meg legelőször, később némely részét a Xerxes katonái, azután maguk a főkiaiak, majd a Brennus hadserege gyújtotta fel: de mindannyiszor felépítettett; Julianus után azonban nem talkozott senki, ki helyreállította volna. — Ezen két templomnak : a jeruzsálemi- és delphibelinek elpusztittatása Istentől ugyanazon időben történtvén, mind a zsidók, mind a pogányok nyakasságát igen megtörte, a kegyes keresztényeket pedig megvigasztalta.

A vallás-rejtelmekben jártas Julianus császár a persza harcz előtt egy barlangba ment : a maga büvészi mestersége szerint jövődöt tudni, melyből dolgát régezve kijövén, belakoltatta és bepecsételte. Megölettetvén pedig ebben a harczban, némely gondos emberek kinyitották azon barlangot, kívánván tudni, mit őriztetett abban Julianus oly nagy gonddal : s íme egy asszonyt találtak abban hajánál fogva felakasztva, kinek hasát kivágván, májából kívánt magának a persza harczról jövődöt tudakozni.

Julianus a persákkal megütközvén 363-ban június 26-án, Eutropius és Ammianus Marcellinus történetírók bizonyossága szerint, kik ezen harczban jelen voltak — megsebesített, dárddával vagy nyíllal, de senki mind a mai napig nem tudja, persza vagy saját katonája által-e? Midőn pedig a vér folyna, teljes marokkal hánytva azt az ég felé, ezen szókat mondván : „győzelem végre Galileus, győztes!” — érvén e név alatt oszulódva a Krisztust, kit teljes életében üldöztött. Niceforus azt írja róla, hogy haldoklása közben szemeit merőn égfelé tartotta, mintha a Krisztust látta volna — s így kiáltott : „lakjál jól, názáretbeli!”

Julianus után, Jovianus (363—364 K. u.) választott a zenebonakodó katonaság által császárrá, kit midőn megergadván erővel vontak az uralkodásra, vonogtva magát így mentekezett : „En keresztény vagyok, nem akarok báványimádó hadseregnek parancsolni, mely a Krisztust gyűlöli!” — de a katonák e beszédre mindnyájan ezt kiáltották : „Mi is keresztények vagyunk és a Krisztus nevét imádjuk.”
Gönczy Benő.

Vegyes jegyzetek.

Közi Dr. Bardocz Lajos.

Mexico kincsének leggazdagabb forrása. Popocatepetl tűzhegy Mexico gazdagságának legnagyobb forrása képezi. Uj-Almada higanybányái, Sierra Madra gazdag errei, és Kalifornia kincsei ezen 5,400 meter magasságú tűzhegy kincsével nem hasonlíthatók össze. A leggazdagabb arany- és ezüst-bányák kiaknázása, ha az ér elveszítettet, s megint felkeresendő, roppant fáradsággal és tetemes költséggel jár : Popocatepetl vulkán gazdag forrásának kiaknázásával ellenben a legkisebb bizonytalanság sincs összekapcsolva. E tűzhegy a szó szoros értelmében kimerithetlen kincset rejt magában, tudniillik: tiszta kén, mely annak belsejéből naponkint nagy mennyiségben ömlik ki. Ezen vulkán, a mennyire az emberi emlékezet visszahat, mindig tiszta ként öntött ki magából, egy hüvelyktől kezdve egy láb átmérőjü vastagságban, s még most is mindennap, tiszta minőségben, és nagy mennyiségben rakja le gazdag tartalmát a tölcser (krater) széleire. A kén-tömeg, melyet e tűzhegy szolgáltat, kiszámíthatlan.

Gázvilágítás a vasuti kocsiokon és gőzhajókon. Uj-Yorkban a vasuti vonatok és gőzhajók gázzal való kivilágítására egy részvénytársulat alakult és az ily módon való gázvilágítás igen czélszerűnek bizonyult be. Ezen világítás előnye következők : a láng kellemesen ég, és oly világos, hogy a kocsi minden részét tökéletesen kivilágítja. A kezelés egyszerű, könnyű, és azon bajokkal, melyek a másféle világítási módokkal együtt járnak, nincs össze-kötve. Az ily módon eszközölt kivilágítás, jósága mellett is oly jutányos, hogy az olajvilágítás költségeinek két harmadát meg lehet mellette gazdálkodni. — A készülék következő : Minden kocsi 4 1/2 köbláb tartalmu vas henger van a lápdalás alatt elhelyezve, mely kovacsolt vasból van készítve, és oly erős, hogy 500 font nyomást minden □ hüvelykre kibír. Ez a gáz-tartó, minden kocsi számára külön, melybe a gáz nyomógép segítségével belepréseltetik, és pedig oly erővel hogy a 4 1/2 köbláb tartalmu hengerbe 90 köbláb gáz sajtoltatik belé. Ezen gáz-tartó hengeren egy kiömlési cső van alkalmazva, oly készüléttel ellátva, mely a gáz kiömlését szabályozza, és ezen kiömlési csőből annyi cső ágazik szét a kocsi minden részébe, a mennyi szükséges, és ezek megint annyi lángra vannak elkészítve, mennyi szükséges. — A készülék, melynek segítségével a henger gázzal megtöltetik, oly czélszerűen van összezerkesztve, hogy egy ember néhány perc alatt egy egész vonathoz megtöltheti a szükséges hengereket. A tett vizsgálatokból kiderült, hogy a gáz ezen hengerekben igen jól és sokáig eltartható, és ily módon oly helyekre is szétküldhető, hol gázintézetek nincsenek. Egy oly nagyságú henger, minő fennebb említve van, egy falusi kis családot egész héten át képes ellátni világítással.

TÁRHAZ.

Legyünk circumspectusok!

I.

Ne ijedj meg, tisztelt olvasó; nem kiegyenlítési programokról; hanem gyapottermelésről akarok beszélni. Az amerikai háboru megfosztotta Európát a gyapottól, és tulajdonképen a gyapot az, a miért az egész háboru folyik.

„Cotton is king!” (gyapot a király), azt mondja a déli farmer. Érti alatta : hogy ez ad minden gazdagságot, ez alapja a kereskedésnek, ez a fejedelmi osztálya a gazdászoknak; ha a gyapotarátás jól ütött ki, akkor bőség van mindenben; azért a déli tartományok gabonát nem is termesztenek; a gyapot kifizet mindent; mert ez a növények királya. Érthetnék azonban azt is alatta, hogy a gyapot egy olyan keleti despota, a kinek a legnagyobb rabszolgai cultus kell; és valóban aligha nem ezt akarják vele mondani. Mert hiszen éppen azért verekszik most egyik angol a másikkal, mintha két pogány dühöngne egymás ellen, mert az egyik azt hiszi, hogy rabszolgá nélkül is lehet gyapotot termeszteni, a másik pedig nem hiszi.

E fegyveres értekezés alatt pedig aztán pihennek az angol, francia és német gyapotszövő fonó-gyárak, buknak rendre a milliomosok s halnak éhen ezerek; csupán Sheffieldben 12 ezer ember számlálatik, a kinek a közelgő télre nincs egy fallás burgonyára kilátása.

Ez európai szorongattatásban, látva, hogy Amerikából még sokáig nem kapni nyers anyagot, mindenfelé járnak kelnek angol és amerikai tőképenezek, keresve, hol lehetne alkalmas mezőt találni egy újabb gyapottermelő telepítvénynek. Alakultak kísérlettevő társulatok Angliában, Olaszországban, Dél-Frankonban; s így jutott hazánknak is az a szerencse, hogy még tavaly szétosztott az angol consulatuk közbenjárásával mintegy négy mázsa gyapotmag kísérlettel véget, mely minthogy az idő nagyon előre haladt volt (junius eleje) a növények nem fejlődhetvén ki, egészen kárba ment. Az idén szerencsésebb esztendő volt. Tökéletes tropicus nyár, száraz, esőtelen, forró. April elején elkezdődött a nyár s ma (október 20-án) még 20° + a nap melege. Ez az év tehát a non plus ultrája a kedvezménynek, a mit éghajlatunk a gyapotnak nyújthat.

Királynővényi! gazdagság! kincsébánya! Ezt nagyon meg kell gondolni; hozzá nyuljunk-e vagy sem?

Hízen emlékezem öregeink szavából, hogy még a mult század végén a burgonyát virág-cserépekben termeszték az ablakban, s virágát hajdizsnek használták a táncvígalmakban, s ma már sertéseket hizlálnak vele.

Tehát legelső kérdés az, hogy meghonosulhat-e „éghajlati viszonyok” miatt nálunk a gyapotnövény?

Egy, különben igen derék hirlapunkban azt írja egy mindenképen jeles ifju barátunk, kinek csak azaz egy hiánya, hogy nem kertész, hogy a gyapotfát és eserjét az árok mellett, mint sóvényt kellene termeszteni. S a gyapotot a gazda, amugy mulatságképen, minden reggel, untából leszedegethetné róla.

De kedves barátom, „király a gyapot!” nem lehet azzal csak úgy félvállal beszélni; szolgálát kell annak, s lesni kell, hogy mikor ad audientit, a hány gubó terem rajta, annyiszor kell szüretelni, mert egymás után pattan ki nagy időközökre, s ha rögtön nem kapják, elhordja a szél.

A fai- és cserjegyapot csak a legmelegebb tartományokban él meg, a hol soha sincs tél, s a főknl mindakettő elagy; ebből tehát mi eleven sóvényt ne csináljunk. Válogathatunk csupán a *Gossypium herbaceum* százfélét fajából, mint a mely egy nyári növény, s hivatását egy év alatt befejezi.

Ez, mint a természetdudósok írják, az északi szélesség 43°-ig diszlik. Hazánk a 44°-n is felül esik, de azért nem lehetetlen, hogy megszokja az égaljt.

Meg is szokja; meg is nő, virágzik, gyümölcsöt hoz, abban gyapot terem; csak az a kérdés, hogy milyen?

Mint tudjuk, a szőlőt nem birják Amerikában meghonosítani, pedig megkísérték a legmelegebb tartományokban. Szépen nő az ott : virágzik, gyümölcsöt hoz, és újra virágzik, és új gyümölcsöt hoz, és egész esztendőn át, mindig virágzik és mindig terem, de szüretre soha se kerül a sor; a szőlőből nem lesz bor. Csupán egy faj birt az élvezetiség jutni, a mit mi „génauai” név alatt ismerünk, husos, firtojásnyi és savanyu; arról hires, hogy a törköly közé jutva, ha kettő reped is a szeme a nyomás alatt, de megint össze lehet illeszteni. Ebből, van Amerikában olyan hydraulicus sajtó, mely képes levet csordítani, s akadnak elszánt emberek, a kik azt meg is isszák : hanem csak nem bor az!

Vajjon nem fogja-e magát Amerika növénykirálya száműzetése földén hasonló ridegen viselni, mint a mi növénykirályunk, a bortermő menyige, Amerikában? nem teszi-e azt minálunk a gyapot, a mit oda át a szőlő, hogy csak virágzik, s a kályhávállára bizza, hogy ott nyuljanak ki, szüretre nem juthatott gyümölselei.

E kérdésre sok adatot gyűjtök össze mind pro, mind contra, s jövő cikkemben, tágas tapasztalásokkal öregbítve, lelkiismeretes előadandom, mit várhatunk és nem várhatunk e rejtélyes trónpretendenstől?

Jókai Mór.

Irodalom és művészet.

+ (A „Szépirodalmi Figyelő”) két havi szünetet tart, hogy új évkor megváltoztatott czimmel, bővebb s érdekesebb tartalommal s szebb alakban jelenjék meg. Mint a „Sz. F.” utolsó számában maga mondja, megszünik, mert sem az új lapot novemberrel kezdeni, sem e két hóra külön előfizetést nyitni nem czélszerű. Szándéka oly szépirodalmi, s általános műveltségterjesztő lappá alakulni át, mely, anélkül, hogy szépirodalmi mozgalmainak szemmel tartani s ellenőrizni megszünne, egyszersmind a nagyobb közönségnek, s különösen a női olvasóknak, több s változatos olvasmányt nyújtson. Sajnáljuk hogy e jeles lapot két hóig is nélkülözniünk kell; de bizonyosnak vagyunk a dus kárpótás felől, melyet e nélkülözéssért új évkor nyerni fogunk. A mint Arany János ez új lapjának programját venni fogjuk, olvasóinkkal ismertetni nem mulasztandjuk el.

+ (Kecskeméthy Aurel „Nyugati levelei,“) melyekben Páris, London, Holland, és Németországban szerzett tapasztalatait írta össze, nem sokára külön kiadásban is meg fognak jelenni.

+ (Oldal József) előfizetési felhívást tesz közzé, „Ifjusági beszély füzér” című, s nyolcz beszélykét tartalmazó művére, mely karácsonyra, négy fametszeti képpel fog megjelenni. Ellőfizetési ár 40 kr, beküldési pénzek szerzőhöz, országut 4 sz. alá czimzendők.

** (A magyar könyvszét történetéhez) igen érdekes adat lesz azon mű, melyet legközelebb Demjén József fog kiadni, s mely az 1849—57-ik évben megjelent összes irodalmi termékek jegyzékét fogja tartalmazni. A 22 ívre terjedő mű ára 2 ft. lesz, s megrendelések az említett kiadóhoz, Pest, zölda utca 12 sz. alá intézendők. Könyvtárak, olvasó-egyletek s kaszinóknak különösen ajánlható.

** (A román érdekeket képviselő új román lapot) akar alapítani Mocsonyi, s e célra 60 hold földet ajánlott föl, hogy ennek ára e vállalat alapjául szolgáljon.

** (Mozart requiemét,) halottak napján elő fogják adni a pest belvárosi plebania-templomban, még pedig Budapest legkitünőbb művészi erőinek közreműködése mellett.

** (A budai népszínházban) a jövő hó elején nagyszerű mükedvelői előadás rendeznek. Don Juan fogják előadni, s nemcsak az énekrészeket, hanem még a zenekart is mükedvelők fogják kezelni.

** (Ketten Henrik) ifju zongoraművész, a nemzeti színpadon három hangversenyt adand.

** (Pompéry János,) az „Ország” című politikai napilap tulajdonosa, előfizetőinek megnyugtatására kinyilatkoztatja, hogy lapja volt kiadónak, Engel és Mandellónak pénzzavara, a lap fennmaradását éppen nem kockáztatja, mert annak kiadását tüstént maga vette át, s az „Ország” az eddigi szellemi és anyagi erők mellett ezután is meg fog jelenni.

** (A „Bolond Miska” előfizetőihez.) Tóth Kálmánt mint szerkesztőt, a „Bolond Miska” mult juliusban lefoglalt két számért két havi fogságra, a kiadót Emich Gusztávot pedig egy hónapi fogságra s 200 ft. pénzbírságra ítéltek. Ezen fölül a „Bolond Miska” című lapot a katonai törvényszék három hónapra fölfüggesztette. Ez utóbbi ítélet a közönséget is érdekelvén, a „B. M.” kiadóhivatala kéri előfizetőit, hogy a lap ideiglenes kimaradásáért elnézéssel legyenek; s igéri, hogy a fölfüggesztésből származó hiányért, az előfizetőket teljesen kárpótolni fogja.

+ (Uj zeneművek) jelentek meg Rózsavölgyi műkereskedésében. „Isten veled.” L'adieu nocturne, zongorára René Favargertől, magyar czimképpel. Ára 60 kr. — Repertoire du theatre national — zongorára. Kivonatok Bánk bán, Báthori, Ilka, Két huszár és Szép Ilon operákból. Egy-egy füzet ára 80 kr, az utóbbi 1 ft. — „Bouton de rose” — nocturne’ zongorára Jacques Höszy-től Ára 80 kr.

** („A magyar nyelv, irodalom, s műveltség története”) a legrégibb időktől a mohácsi vészig. Ily munkát irt Loskay Bekény, zircz-czistercei áldozár s pécsi főtanodai tanár. Tanodai és magán használatra egyaránt ajánlható. A munka végén a régi korból kézirati mutatóványokat is hoz. Megjelent Hartleben Konrad Adolfnál, Pesten, 1863.

** (A zenede négy philharmoniai hangversenyt) rendez Erkel vezetése alatt.

** („A magyar tudományos értekezés”) II kötetének harmadik füzeté megjelent Knauz Nándor és Nagy Iván akadémiai tagok szerkesztése mellett.

+ (Robonyi Géza és Petényi Ottó) által szerkesztve a „Haladás” című kereskedelmi lap mutatóványzama megjelent, tapintatos összerakással. Ellőfizetési ára évnegyedenként 2 ft. mely a kiadó-hivatalhoz (szérb-utca 2 sz.) küldendő.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

** (A Balaton lecsapolása.) átalában a vizek kiszáritása Richard abbé szerint nem járhat haszonnal. A zombékok kiszáritásával siettették hazánknak olyszereu klimatikus átalakulását, melynek következtében, az eső és harmat nélküli nyár megtagadja áldását azon földtől, melyet iparunk fejlődésével bővítvi ohajtván, éppen a termékenyítő elemektől fosztjuk meg.

** (A csanádmezei gazdasági egyesület) alakítására előleges tanácskozásokon részt vett a hó 27-ikén Batonyán a kaszinó termében összejövetel fog tartatni, melyre Návay Tamás a csanádmezei gazdák közönségét meghívja.

** (Tokaj-Hegygyalján a szüret) megkezdődött, s bár minőségére kitünőt borte remélnek, gazdag termés várni nem lehet. A nyári szárazság folyóvíz tartván, az asszüképződéshez megkívánatos nedves, deres éjszakák még mindig késnek, ezerszer a kővér asszukur készítéséhez a remény minél kevesebb.

** (A csongrádmezei gazdasági egyesület) évi gyűlését a hó 10-én tartották meg H. M. Vársárhelyen, gr. Károlyi Sándor elnöke alatt. Legnevezetesebb határozata volt, hogy a már engedélyezett mező- vagy gyoma-szegedi vasutvonalat illetőleg, az egyesület annak pártolását s a békei vasuttervezés csatlakozását kijelenté s e czélekből mérnöki előmunkákat fejeztetére aláírásait ivatek nyitott.

** (Uj aczélollak.) Pozner Lajos, papkereskedő, a bécsi-utca sarkán, legközelebb új, saját gyártmányú aczélollakokat árul, melyek jóságra, és tartósságra az eddigieket nemcsak utolérik, de fölül is mulják. Belőlök 144 darab 1 ft. 24 kron kapható.

** (A csőd alá került Oswald Antal) norinbergai s diszműkereskedése a csődöt meg jávára hatóságilag engedély folytán megnyitattott s a csődöt meg gondnok Fuchs Rudolf ur föfelügyelete alatt végeladást rendeznek, mint mondják, a gyors eladás tekintetéből, még a gyárinál is alantabb árakon.

Közzintézetek, egyletek.

** (A magyar tudományos Akademia) philosophiai és természettudományi osztályának a hó 20-án tartott ülésében, Magyar László hazánkfa utelirásából Hunfalvy János olvasott föl egy töredéket, mely még mult évi decemben kelt, — Lussina öböl tájait írja le, s különösen az állat- és növényország ritkaságait érdekesebben adja elő. Azután Horváth Ciryll értekezett Schelling philosophiájának első korszakáról, az idealismus transzcendentálisról. Majd Horváth Mihály r. tag levelét olvasta föl a titoknak, melyben terjeszt az Akademiát, hogy Mátyás királynak egy régi, s remek képet fedezte föl Firenzében, s az Akademiának ajánlja föl emlékül. Végre Bertha Sándor r. t. adta be a Széchenyi-szoborra begyűlt adakozások sorozatát, melyből kitűnik, hogy a Széchenyi-szobor minden osztálya, a nép minden rétege, tehetség szerint járult a haza nagy fia emlékének megörökítéséhez.

** (A magyar gazdaszasszonyok kiállítását) a Közletlen 22-ikén a jutalmak kiosztásával fejezték be, mely alkalommal kenyéért Konkoly Ferencrenek aranyérmét, Szilágyi Beretvá Rózsa aranyos, Rajkoviczné ezüstös oklevelet, Kállós László, Donáné, és Holláné aranyos oklevelet, — ezetért Koszmowszkykné 1 aranyat, Erkelné 1 tallért, Holláné aranyoklevelet, — liqueurért Turykné aranyos-, Holláné ezüstösoklevelet, — ugor-kédért Braunné 1 tallért, Holláné aranyos oklevelet, — befőzöttéért Hetschné Győrből 1 aranyat, Holláné aranyos-, Rojkoviczné ezüstös oklevelet, — párolt gyümölcsért Liszny aranyosoklevelet, — szapanért, Konkolyé 1 aranyat, Turykné aranyos oklevelet, — téstanieműekért Beneditkyné 5 fót, — asztali eszközökért Simigné 1 aranyat, Turykné aranyos, Holláné és Rojkoviczné ezüstös oklevelet, — fehérnemű varrástért Simigné s a 13 éves Braun Irma pedig ezüstösoklevelet, — végre süteményekért Tomay Cecilia kisasszony aranyos oklevelet kapott.

+ (Az első magyar gőzhajó-társaság) ügyében, az ivtartóköz Galgóczi Károly társulati ideiglenes titkár, következő felszólítást intéz: „Azon névsorozat, melyben az első magyar gőzhajótársaságra gyülekező részvényesek jegyzékét folytonosan közöljük, örvendetes biznyság a közrészvét iránt, melylyel a nagy közönség ezen igen fontos ügyet felkarolta. Azonban az aláírási ivatek közül még igen sok be nem érkezett, a keletkezendő társaságunk pedig érdekében áll és óhajtania kelt, hogy a benne részesvétel senki elől ne zárássék: annál fogva tisztelettel kéretnek azon urak, kiknél még e társaságra részvény-gyűjtő ivatek vannak kinn, hogy ivateket minden esetben t. i., akár gyűltek azokra részvényesek, akár nem, minélelőbb, mindenesetre pedig még e hó folytán beküldeni sziveskedjenek, hogy a részvényesek névjegyzék a jövő hó folytán tartandó közgyűlésre pontosan elkészíthessék.”

** (Baján állandó jótékony czélú mükedvelő-társulatot) alakítottak Pap Zsigmond elnöklete alatt, mely czélul tűzte ki, közreműködését felhasználni a művelésnek, izlésnek, édes anyanyelvünkön terjesztésére, s a hazai közintézetek, valamint csapást szenvedett egyesek támogatására. Egyelőre 12 magyar művészeti estélyt rendeznek.

Balesetek, elemi csapások.

— (Csernák János meggyilkolása.) A mult héten egy borzasztó eset vette igénybe a két fővárosi közönség figyelmét, melynek részleteiről hiteles forrásból a következők értesítést kaptuk. Ugyanis: Pesten a magyar-utca 11. számú házában egy igénytelen személy lakott, Csernák János nevű, ki fiatal éveit Nógrád megye Verőcse helységében töltötte; szülői alsó sorsú pásztor emberek levén, miután semmiféle ingatlan birtokuk nem volt, fokat jó gazdához adták szolgálni. Felszerűlén a fiu, mint pártfogó nélküli szolgaleányt — ama homályos korszakban, midőn még köztel-fel fogták a katonát — szintén elfogták, és a kantonált községré szőlő az újonczok közé sorozták, névszerint a volt Lichtenstein huszár ezredbe. Itt kevés ideig tett rendes szolgálatot, hanem mint békés természetű, józan

és jó magaviseletű — a tisztelnél, mint inas (privatdiener) volt alkalmazva; ily minőségben került végre gr. Zichyhez Olaszországba, hol ez időben az ezred felkült — kinnél több évet töltött, s utóbbi időkben annyira megnyerte a gróf bizalmát, hogy már nem is, mint szolga, hanem inkább mint titoknak szerepelt. — Ezen nagylelkű ura mellett szép összeget takarított meg magának, de mindamellet, a honvagy és szabadság erőt vett rajta, és miután a szolgálat ideje már 20 évre terjedt — minden módon inparkodott a katonaságtól kiszabadulni. Végre okkal móddal mégis megszabadult, s rokonai és ismerőseinek nem kis öröme, szépen stafirozva, s nem üres erszénnyel jött haza Verőcsezre. De a folyóvást munkához és takarékoság-hoz szokott exkatona nem maradt sok ideig vesztve, hanem Verőczéről felment Pozsonyba, hol ez időben országgyűlés levén, pártfogás által bejutott néhai altárnok Gyurcsányi Gáborhoz, ki a folyóvást jó maga viseletű, és szolgálatra kész Csernákot nagyon megszerette és megkülönböztette.

Gyurcsányi Gábor ur halála után 6 Pesten maradt, és megtakarított töké-jének kamataiból élt. Foglalkozás nélkül levén, üres idejét több ismerősénél töltötte, s ezek közé tartozott Sós pesti szobamester is, kit különös bizalmára méltatott. Ez majdnem mindennapos levén nála, mindennemű állását és helyzetét jól ismerte. Folyó hó 13-án történt, hogy S. estéli 9 óra tájban Csernák lakása kulcsát a házmesternének azon kijelentéssel adta át, hogy Csernák sürgős dolgban Verőcsezre utazott s csak néhány nap mulva fog visszajöni. Másnap reggel 6 óra után ismét megjelent S. és a házmesternétől a kulcsot kérte, állítván: hogy Cs. meghagyásából egy levelet kell neki írni Vázra a gr. Cz. családjának; — a házmesterné semmi rosszat nem gyanítva, átadta a kulcsot. — Ezen alkalmat arra használta fel S., hogy Csernák takarékpénztári könyvecskét tette sajátjává — de a gyanított arany- és ezüsthöz nem férhetvén, még egyszer megjelent, azonban sikertelen, mivel ez bizonyos rejtett helyen volt edugva. A takarékpénztári könyvecskének több névre levén kiállítva, azokból kettőt, 2100 forról szólót, azon nőszemély által vétetet fel, ki vele néhány év óta szorosabb viszonyban élt — a Cs. nevére kiállítottat azonban a zálogházi házmester által hozatta el. Cs.-nek neve ismerős levén a takarékpénztárnál, nem sokára egyik hivatalnok Cs. szállásán megjelent, és kérdézősködött hollette felül; midőn ugy értesítették, hogy Cs. Verőcsezre utazott; — a takarékpénztári tiszt azt mondotta: igen különösnek találja, hogy Cs. elutazott, pénzét pedig mások kiszedik a takarékpénztárból. Ezen kijelentés folytában az eset a városkapitányi hivatalnál is fel lón jelentve. A kapitányi hivatal a zálogházi házmestert kérdőre vette, mire ez bevallotta, hogy őt azon pénz felvétele S. szobamester és zálogházi becsmert szőlította fel. Erre S. előszólitatván, a tényt tagadta, sőt a zálogházi házmestert örlintek mondotta — de ez nem használta S., mint gyanus egyén kutatás alá került, és csakugyan kalapjának belsejében 15 db. 100 ftos bankjegyet találtott. További kutatás után kiderült az is, hogy 6 több takarékpénztári könyvecskére 5000 fton felül kizsedett, sőt hogy maga részéről már több adósságot kifizetgetett, és a zálogházból 1000 fting terjedő jószágot kiváltott. — Mind ezen világos tények dacára magát ártatlannak vallotta, állítván, hogy Cs. neki önként a zálogházból 1000 fting terjedő jószágot kiváltott. — Ez az órárt elfogadta ugyan, de a holt-testet nem temette el. — Az órá már harmadik kezéből került a bírósághoz, ezáltal világosságra jött minden. Hétfőn, okt. 20-án a vádott a helyszínre vitetvén — mivel egy gyanus pisztoly is kére került — elismerte ugyan, hogy a lövés általa történt, de az esetet véletlenné vallotta. A másnap véghezvitt boncolás alkalmával kiderült, hogy a lövés igen közelről történt, még pedig két csőből egyszerre, de a vádott mind eddig tagadja a dolog szándékos voltát, — s a bíróságnak feladatá leendő, azt egészen tisztába hozni, hogy a bűn érdem szerint bünhődjék! — Közli: A. J.

** (Öngyilkosság.) Erlanger pesti optikus, kinek ezeltől a régi német színház épületében virágzó üzlete volt, zilált anyagi körülményei miatt a Dunába ölte magát. Nyakára követ is kötött. A holttestem három napig lehetett e víz alatt, míg a rudas-fürdő mellett kifogták.

Mi ujság?

+ (Kinevezések.) A kir. itélő tábla első s illetoleg másod osztályú titkáraiul Valkószky Endre, Dimics Emil, Hassenstab József, Lendvay János, Vajkay Károly, Osvald Sándor, Németh Miklós, Körtvelyessy Miklós, Csernák Béla és Dobos József, neveztettek ki. Ugyanezen királyi főtörvény-székhez segédhivatali főigazgatóul Rózsa Károly; igazgatókul: Fehérpatak László és Kauba Endre; levéltárnokoknak pedig: Navrátil József és Verződ Manó, — a magyar kir. udv. kancellária által legujabban kinevezettek.

+ (Doppler Ferenccz.) a bécsi udvari színházban előadott „Wanda” című operájáért 3000 ft. tiszteletdíjat kapott.

** (A babona Kővárvidékén) még folyóvást fönttartja sötét birodalmát, s somkuti románok a templom harangját egy hétig áztatták egy patokban, hogy a vidékre esőt hozzon. S miután ez, kívánt eredményhez nem vezetett most papjokat okozták, mert a beáztaást ellenezte.

+ (Percczel Mór) menekült hazánkfa, Jersey szigetéről Brüsszelbe költözik át, családját azonban haza, Magyarországra szándékozik szállíttatni.

** (Névváltoztatások.) Legfelsőbb engedély folytán Schmidt Nándor pesti tanár, „Kovács”-ra, — Mrawunác Mátyás torontálmezei hatsfeldi születésű Pesten tartózkodó borblé „Hangyási”-ra, — Ochs Mátyás csongrádmezei mindszenti lakos „Schwarz”-ra, — Trukker Pál vasmezei kis-czeli lakos „Tor”-ra, — Neurihrer Antal soproni vendégfő „Nérei”-re, — Metzger József pesti mázoló-mester „Mészáros”-ra, — Deutsch Armin pesti szobamester „Decsényi”-re, — Ziger Antal szabolcsmezei törvény-széki ülnök „Eszéki”-re, — Komáromi lakos ifj. Schwarz Ignác mészáros „Fekete”-re, — Szlama József nagy-szombati lakos „Szalmái”-ra, — Schmidt Sándor kalocsai lakos „Kovács”-ra, — Tverdy Nándor hontmezei másod aljegyző „Keményfi”-re, — Fischer Károly, Gusztáv és Gyula rozsnói lakosok „Halasi”-ra, — Eisenbarth János pesti dob-készítő „Vas”-ra, — és Gold Ignác, pesti nyomdai művezető „Arany”-ra változtatták vezeték-neveiket.

** (Széchenyi billikoma,) a pesti nemzeti kaszinó választmányá számará, melynek készítettését végrendeletileg örökösai gondjára bízta, már elkészült Jauner Ferenc bécsi udvari műiparosnál. Öntött ezüstből van, 26” magas, goth stílyban gazdag lomb-ékítmények és átírt czírfázatokkal. Magán a billikomon gr. Széchenyi érdemei allegoriatlag vannak előtüntetve: a vasvaskor szabályozása, a pesti lánczhid, a gőzhajózás és Tiszaszabályozás, nem különben összes munkáinak czimeit. A billikom középen zománcozottan a grófi czimer van. Tetején Hungaria áll a nemzeti cimerral. Az egész billikom gazdagon aranyozott, 200 lat súlyú s valódi remekmű.

+ (Gr. Rhédey Gábor) Zalka ref. egyházközségnek 850 ft. értékű orgonát ajándékozott.

(Földrendés.) Nagy-Szebenben f. hó 16-án éjféltűni 2 óra 20 perczkor földingás volt. Nyugatról kelet felé két heves lökés történt, hogy az ev. templom tornya is megingott. Az ingás körülbelül egy perczig tartott. Előtte való nap zivatar volt s a légsúlymérő hirtelen sülyedése, a rengést előre megjósolni látszott.

** (A drótos tótok száma) bizonyosan megkevesbedik, mert a trencsén-megyei helyi hatóságokhoz rendelet érkezett, mely a sorozás alá eső drótos-tótoknak utalás adását tiltja, s az országban kóborló katonaköteles tótok hazaszállítását rendeli.

** (A Wimpfen gyalogezredből) két közkatona Zágráb mellett két utast megállított, s míg az egyik megszaladt, a másiktól pénzt elrabolták. Katonai vizsgálat van folyamatban.

** (Báró Pongrácz Zsigmond) f. hó 10-ikén, Beczkón, élte 78-ik évében meghalt.

** (Nyolcz fegyveres rabló) ütött Szőregen a kath. lelkész lakára. Az összetérteltségemelyzet közül egy gyermek kioskant, s lármát ütött. A félvert harangok zajára a nép összegyűlt, de a paplakhoz közeledni nem mert. Azonban a rablók sem érezték bátorságot tovább maradni: a cselédeket megüldelgelel elemeltek, s a szőregi országhaton néhány kocsi megállítottak, s kiraboltak; egy pandurt pedig fegyverrel megsebesítettek. Uj Szegedről elindultak a rablók üldözésére, s két gyanus egyént elfogtak, kiknek egyikében a megszebzt pandur a rablók egyikét vélte fölismerni.

+ „Az 1849-iki hadsereg fölözalásának okai” című munkáért, a katonai törvényszék Potemkin Ödönt két heti fogságra, — Laufert a kiadott pedig 10 napi fogság mellett 100 ft. pénzbírságra ítélte. Neuwirth tábornok az előbbiből az egyik hetet, — az utóbbiból pedig a 10 napot elengedte.

** (A vontcosövü ágyuk sükségteleken,) mert Werdössy József, tüzerőrnagy az olasz kir. hadseregben, oly golyók készítését találta föl, melyek a rendes sima ágyukból, észszerű töltés mellett, éppen oly erőt fejtenek ki, mint a sokkal költségesebb vontcosövü lövegek. Találománya már az 1859-ki olaszárborban sikeresnek bizonyult be.

+ (Czapka Imre,) a forradalom óta külföldön tartózkodó hazánkfa, legközelebb állandóan Pesten települt meg, s mint orvos fog működni. A medikát a philadelphiai egyetemen végezte. Európa államain kívül beutazta még Amerikát, Afrikát, Kis-Ázsiát és Persiát. A damaskusi mészárlás alkalmával épen ott tartózkodott, s menekülhetését leginkább Abd-el-Kadernek köszöni, kitől érdekes emlékeket is bir. Bolyongásából több ritkaságot hozott magával a nemz. muzeum számára.

** (Bélabánya sz. kir. város) eddigi cimzerét megtartva, régi, latin köriratu pecsétjét, magyar körirattal látandja el.

** (Uj toronyórát tettek Borbádon,) Maros-Vásárhely vidékén, a ref. templom tornyára, melynél az a legnevezetesebb, hogy egy m. szeredai székely atyafi műve, kit művészetére csak a természet tanított. A székely földön mint mondják, a művészet és mesterség minden ágában, igen sok ily jeles naturalista találkozik.

** (Szép halál) Nagy Kanizsán egy száz éven tulú asszony, az idei borok jószágát dicsértetni halván, a szőlőhegyre kikivázkozott, s miután egy pohár jó bort kért és ivott, jobblétre szenderült.

+ (Gazdálkodási szempontból) a városi fogházaknál örökdő drabantok közül 50-et elbocsátottak, s helyöket 100 városi biztossal töltötték be!!

** (A marhavész kikérülése végett) a budai tanács megkereste a pestit, hogy a marhakereskedőket oda utasítsa, miszerint marháikat ne a lánczhidon hajszák keresztül, hanem a tábori kórházon alól hajókoss szállítottassák Budára. Ily intézkedés nemcsak most, hanem állandóan mindenkorra, a járókelők kényelmére igen észszerű volna.

+ (Egy lúttichi születésű katona,) egykor betűszedő, név szerint Wátrin, Brüsszelben egy tárczát talált, melyben 45,000 frank volt bankjegyekben. Találománya a hatóságknak adta át, anélkül, hogy legkisebb jutalmat is elfogadott volna.

** (A pesti jogász-egylet alapítókéje javára) Jakab István és Roboz István művezetése mellett, mult hó 28-án mükedvelő előadást rendeztek Kaposvárt, mely 300 fto jutott.

** (Lohoczky József) bicskási r. kath. lelkész, egy leégett zsidó családnak, menedékül saját papi lakát ajánlá föl. Dicséretet érdemlő emberbaráti cselekedet.

** Fajth és Barabás) photographiai műterme az uri-és korona utca sarkán nyílt meg, s reggeli 9-től d. u. 2 óráig fogad megrendelőket.

+ (Nagy levelezés.) Angolhonban a mult évben 565 millió levelet adtak postára.

+ (Szigorú itélet.) Poroszországban Graudenzben e hó 5-kén hirdetétek ki azon itéletet, melyet a 8-ik gyalogezred 12-dik százada ellen engedelmesség megtagadása miatt hoztak. Százon felül íteltettek várfogságra, s többi közt egy tizenkilenc és év kilenc hónapra. Az itélet mely benyomást tett az elíteltkre és jelenvoltra. Csak a főbűnösön nem látszott semmi megindulás.

** (A marosvásárhelyi zsidók üldözése) az ottani hatóságok nem nagy dicséretére, még folyton tart, csakhogy most már leginkább csak apró verekedésekben nyilvánul. A legközelebbi hetivásáron egy zsidót megütöttek. Egy cigány is verést kapott, mert nem a maga, hanem egy zsidó számára vásárolt. Az embertelen üldözök példás büntetésre volnának méltók.

+ (A dási postáról) egy ifju, egy levelet lopott el, melyben 300 ft volt. A tolvajt Kozlovárt már elfogták. Nála egy tizkrajczáros bankjegyet készítő gépet is találtak.

** (A debreczeni nők között,) az uri rendből, 100 közül egy jár magyar ruhában, míg a férfiak között alig találkozik egy kettő, ki pundrát visel. Épen a magyar Debreczenből szép statisztikai adat.

** (Az ideai tavaszi vizkárosulatok javára) ujalog 16,024 ft. 31 kr. gyűlt össze, mely összegből a budai helytartó tanács okt. 15-ki kimutatása szerint Pest megye 207 ft. 40 kr. Tolnamegye 12 ft., — továbbá Pozson megye 4000 ft. és a 20 ftos állam köles. kötv. igazolv. Moson megye 5000 ft. Biharmegye 1000 ft. Nyitra megye 1800 ft. Zemplén megye 2004 ft. 91 kr. Torontál megye 1000 ft. Zemplén megye 1000 ft. s így összesen 16,024 forint 31 krajczárban részeseült.

— (Rosz magyarság.) Bécsből, okt. 16-ról ezt írja többi között egy figyelmes hírlapolvasó: Örmérezet fogja el sziveinket, midőn itt, a Lajtán túl, magyar könyv vagy hírlap jut kezeink közé, melynek tartalma visszaidézi lelkeinket az édes otthon kedves légkörébe, mely felújítja képzetünkben mindazt, mi innen a távolból sokkal kedélyesebbnek látszik; de annál fájdalmasabb égerszermind azon tapasztalás, hogy hazánk zengetes nyelvére még az irók némelyike sem méltatja kellő figyelmére, s hogy mai nap a hírlapok rovatain is kell találkoznunk oly nyelvészeti baklövéssekkel, melyekért ma már az iskolás gyermek is vesszűt érdemelne. Megbotránkoztat, midőn minap egy pesti nagy napilap újdonsági rovatában e szó „gyógytár” tűnt szemembe s alig pár sorral alább, e rovat írója holtestről akarván szólni, emberi „hullát” emleget. Nem elég hát, hogy Budapest utcáin járkálva a legtöbb gyógyszerész cimzarátán „gyógytár” felirat boszantja a nyelv titkaiba kisért mélyebben tekintőnek szemét, hanem még az „avatottak” sem ájtálják azt használni? Ugyáltszik, e ferde kifejezés is meg akar már honosulni, nyelvünk ésszerűségének rovására, éppen ugy, mint a „Jánosb, Józsefb, királynb” meghonosult azoknak ajkain, kik a különbséget „királyné és „királynb” közt fel fogni nem bírják, vagy kik ily „cselkylégek” felett gondolkozás előggé restek, de azért mégis a nyelv apostolaiként szeretnének tündökölni! — És mit mondjak a „hulla” szó helytelenségéről, a fent használt értelemben? Pár évvel ezelőt a „Vasárnapi Ujság” alaposan fejtekte ki e szónak ily értelemben ferdeségét, s ama felszólalásnak ily cselky eredményét látva, kétségbe kell vonnom, vajjon merjek-e én, most e téren újra sikra szállani? Valóban, uraim, okoskodhatnak a tudós társaságok itéletnapig, ha okoskodásuknak eredménye még az önk föléhez sem jut el, az önkéihez, kik a tudomány forrása s az olvasó-közönség közt az összefüző csatornát képezik, s ha az olvasó-közönség még az önk tollából sem nyerhet hibátlan, gáncsolatlan olvasmányt, kik pedig legtöbb befolyással bírhatnának a közönségre, a mely mindig szivesen tanul: ha van kitől!

+ (Zetykó József gyöngyösi prépost) és plébános, az ottani ref. lelkész szegény állapotát látva, számára hivei között 500 fto gyűjtött, melyhez maga 50 fttal járult. E nemes tettet a dunáninneni ref. egyházkerület jegyzőkönyvileg örökíteni legközelebbi gyűlésén elhatározta.

** (Hrasztelnika helység) több föllegyervert lakója e hó 5-én megtámadta gr. Festetich Sándor lak nevű majorját; a bérlőt cselédeivel együtt elkergettek, s a majorhoz tartozó házi állatokat elhajtották. Gróf Erdődynek azon a vidéken fekvő majorjait hasonló elhelyezési fenyegeti. E rakonzólanságok Horvátországban, egyre nőnek. A lázongó parasztok vezére egy katona a báni végörzerekből. E garázdalkodást csak katonai erő gyors föllépése gátolhatja meg; s ha mielőbb erélyes intézkedések nem tetetnek, az emlitett grókok oly károkat szenvednek, melyeket a rakonzátlanokdók vagyona kárpótolni alig lesz elegendő.

** (Hodza Mihály) liptó-sz.-mikiósi evang. lelkész, ki husvéti s egyéb igatók beszédeirét a komáromi hadbírósg előtt állott, az emlitett katonai törvényszék tényálladék hiánya miatt fölmentette.

** (Haldózás.) Fűrdős István, Tolnamegyének 1848-ban másodalispánja, a therisienstadti bírtönlöknek 1 évig rabja, igaz hazafi, gondos családfő, jó barát, e hó 15-én, élte 78-ik évében pár napi rosszullet után meghalt Úzdon. Sokan kívánnak áldást hamvaira.

Nemzeti színház napló.

Péntek, okt. 17. „Hamlet.“ Szomorujáték 5 felv. *Shakespeare*től. Egressy Gábor ismeretes bravour-szerepe. Közönség nagyobb számmal lehetett volna, de a jelenlévők annál nagyobb figyelemmel és élvezettel hallgatták végig a remekmű művészi előadását.

Szombat, okt. 18. „Ördög része.“ Vig opera 3 felv. írta Auber. Több évi szünet után újra színe került nálunk e kedves zenéjű opera, vagyis inkább vaudeville, melynek csak az a baja, hogy igen sok benne a szóval elmondandó próza; ennek elszavalásában pedig a mi operánk majdnem összes tagjai, köztudomás szerint, „erősen gyöngéek.“ Az énekrészek elég hibátlanul adták.

Vasárnap, okt. 19. „A vén bakancsos és fia a huszár.“ Népszínmű 3 szakaszban. Írta *Szigeti*. E jó népszínmű még mindig megtartja teljes vonzerejét. Összevágó, jó kedvű előadás.

Hétfő, okt. 21. „Béldi Pál.“ Szomorujáték 5 felv. Írta *Szigeti*. Egressy, Szigeti, Tóth J., Lendvai összhangzó játékát kell leginkább kiemelnünk, de különösen Jókainét, ki teljes sikerrel személyesítette Béldinét.

Kedd, okt. 20. „Ördög része.“ Vig opera 3 felv. Az est dícsőségét Hofbauer Zsófia k. a. illeti, ki különösen magán áriáját igen szépen énekelte szünni nem akaró taps között. Markovics Ilka k. a. (Carlo) némi kivétellel ügyesen énekel és számos tapst aratott. Említést érdemel még: Huber Ida, Közéghy, Pauli.

Szerda, okt. 22. „Ketten Henrik hangversenye.“ „A toll hatalma.“ Vigj. 1 felv. Feladásig megtelt színház. A 14 éves Ketten Henrik, ki Baján született, de első gyermekkorát Párisban növekedett, tökéletesen megfelelt európai nagy híreinek. A közönség elragadtatással hallgatta végig a nagyreményű ifjú művészi zongorajátékát, s a legzajosabb tapsokban tört ki, különösen midőn a fiatal művész a hangverseny végén a Rakóczy-indulóval lepte meg hallgatóit. Reméljük, hogy nemsokára ismét fel fog lépni.

Csütörtök, okt. 23. „Troubadour.“ Opera 4 felv.

Budai népszínház.

Okt. 17. „Királyi csók.“ Vigjáték 3 felv.

Okt. 18. „Gróf Monte-Christo.“ Dráma 5 felv. A mű, mely Dumas hasonczímű regénye után van írva, szép számú közönséget csalt a színházba. A czimszerepet Molnár személyesítette. A rajongó szerelmes Dantes, a kétségbeesett várfogoly s a büszke Monte-Christo gróf méltán ragadta tappra a közönséget. Néhány sikerült jelenete Takátsnak és Dósának is volt.

Okt. 19. „A drótos tót.“ Népszínmű 4 felv. Írta Kempelen.

Okt. 20. „Ádám és Éva.“ Vigjáték 1 felv. — „Találkozás a létrán.“ Némajáték 1 felv. A vigjátékról sokat mundanunk nem lehet, hacsak a szereplőket: Mátray Marit, Együdöt és Béneyit nem említjük, kik meglehetősen tölték be helyeiket. A némajátékban Partényi komédiázott — a csekély számú közönség ki is tapsolta.

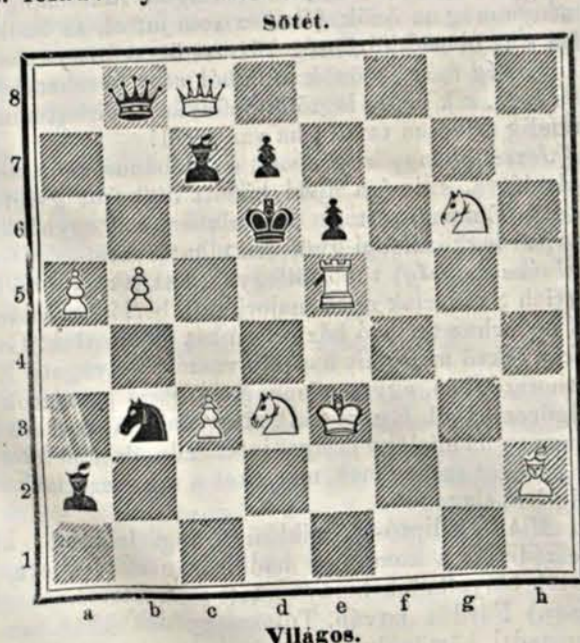
Okt. 21. „Fogház.“ Francia vigjáték 4 felv. A szereplők tehetségüktől kitelhetőleg rajta voltak, hogy az alig néhány főre terjedő közönségnek élvezetes estét szerezzenek.

Okt. 22. „Lumpaci vagabundus.“ Bohózat 3 felv. és előjátékkal. A házaló zsidó szerepében Virág játékát kellett nélkülöznünk, kiről ez alkalommal megemlíthetjük, hogy a népszínházat elhagyja és Pázmán vidéki színtársulatához szegődik, mely jelenleg Kecskeméten időzik. Virágh eltávózása veszteség a budai színházra.

Okt. 23. „10,000 forint.“ Népszínmű 3 felv. Szigelitettől.

SAKKJÁTEK.

148-ik sz. feladvány. — Szalay Sándortól (Sz. Mihályon).

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt. Pesten 1862.

31-ik számú játszma (Olasz megnyitás).

WEISZ J. A. tanár és RÉCSI E. tanár között. Pesten, 1862. szeptember 26-án.

Világos (Weisz).	Sötét (Récsi).	Világos (Weisz).	Sötét (Récsi).
1) e2-e4	e7-e5	21) K g1-h1	He6-g5
2) Hg1-f3	Hb8-c6	22) Hf5-h6+	Kg8-h7
3) Ff1-c4	Ff8-c5	23) Vf3-f2	Vc5-f2:
4) 0-0	Fc5-b6	24) Bf1-f2:	Kh7-h6:
5) c2-c3	Vd8-e7	25) Ba1-e1	Hg6-h5
6) d2-d4	h7-h6	26) h3-h4	Hg5-e6
7) d4-d5	Hc6-b8	27) Hd2-f3	He6-e5
8) a2-a4	a7-a5	28) Hf3-e5:	Hh5-g3+
9) Fc1-e3	Fb6-a7	29) Kh1-h2	Ba7-f7:
10) Fe3-a7:	Ba8-a7:	30) He5-f7:	Bf8-d8
11) Hb1-a3	d7-d6	31) Bf1-f7:	Bf4-d6
12) Hf3-d2	Hg8-f6	32) b2-b4	He4-d6
13) f2-f4	0-0	33) Bf7-c7	Hc5-a4:
14) f4-e5:	d6-e5:	34) Bc7-c6:	Ha4-b2:
15) h2-h3	Hb8-a6	35) Fc4-a6	Fc3-a6:
16) Vd1-f3	c7-c6	36) Bc6-a6:	a5-b4:
17) d5-c6:	b7-c6:	37) Be1-e6+	Kh6-h5
18) Ha3-c2	Ha6-c5	38) Kh2-h3	
19) Hc2-e3	Hc5-e6		
20) He3-f5	Ve7-e5+		

és Sötét feladja a játszmát.

A 143-ik számú feladvány megfejtése.

(Weisz J. A. tanártól Budán.)

Világos.	Sötét.
1) Va5-d5+	Kc6-d5:
2) Fd3-e4+	Kd5-e4:
3) c2-c4	b4-c3:† (en passant.)
4) H-vagy gy-†	

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Nagyváradon: báró Meszéná István. — T.-Sz.-Miklóson: Frankl A. — Andráshidán: Lukács Károly. — Jánosiban: Keszler István. — K.-Sz.-Miklóson: Bankos Károly. — B.-Csabán: Vidovszky János. — Gyepesen: Kun Sándor. — Pesten: Cselkö György. — Parabutyban: Rothfeld József. — N.-Marján: Beöthy Maris.

Szerkesztői mondanivaló.

6229. Inoka. U. P. A kérdéses tárgy körülményesen le van írva a Polit. Ujdonságok f. é. 40. számának Tárcajában. A megrendelés és hozzáférhetőség módja teljesen el van ott adva. Sajnáljuk, hogy többet nem tehetünk ön kívánsága szerint, miután az illető ajánkozótól nem állunk összeköttetésben.

6230. Abony. K. J. Csak most olvastuk a „zsemléket.“ Kár, hogy mindjárt nem akadt számunkra h-ly, most az elavult eseményeket még a szellemesség sem menti meg az érdektelenség bajától.

6231. Kassa. M. A. A találmányt újra ismertetni fogjuk. Többre sem a kiadó, sem a szerkesztő nem vállalkozhatik.

6232. Gyepes. K. S. Az írói segélyegylet sorsjátéka számára szánt női munka megérkezett s illető helyen átadott. Reméljük, hogy ott is oly elismerésben fog az részvevők sülni, mint nálunk, hol mindenki, a ki a művet látta, a beküldő két növendékéneknek nemcsak nemes érzését, hanem jó ízlését és kezi ügyességét elismeré. Sok öröme virradjanak!

6233. Komárom. R. A. A latin szöveg helyett czéljainkra nézve alkalmasabbnak tartanók a hű magyar fordítást.

6234. Kenese. A. G. Nem kaptuk mi azt a tudósítást, melyet ön a P. U.-ba szánt. Sziveskedjék egy másikat indítani utnak, s ha használható lesz, mindenkor szívesen ajánlkozunk annak közzétételére.

6235. Gyöngy. K. F. A kérdéses munka nem töveit el, de rajzokkal szeretettük volna kiadni. Ezekre mindekkoráig nem tehetünk szert, de azt is átlátjuk hogy itt szívesen rajzokra volna inkább szükség, a mit adnunk lehetetlen. Elvégre is a czikk rajz nélkül lesz kénytelen napvilágra bontakozni. — A versek igen épen nem épületesek és

6236. Arad. B. L. Azt nagyon helyesen sejtí ön, hogy épen a Damocles kardja alatt is örvendetek most az irodalmi és sajtóviszonyok. De azért a Damocles kardja alatt is kötelességünk a hitet és reményt fenntartani keblünkben. A közlemények folytatását mindenesetre kérjük.

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	☉ Nap-kelet	☾ Nyug	☀ Hold-kelet	☾ Nyug
Oktober—November		Okto. (6)	Mar.	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.
26 Vasár.	E20 Döm.v.	E19 Döm	14 E 20 Ger.	2 Döm.	6 36	4 52	10 28 7 55
27 Hétfő	Sabina szüz	Szabinka	15 Lucius	3 Szab.	6 37	4 50	11 27 8 9
28 Kedd	Sim. és Juda	Sim Juda	16 Longinus	4 SimJ	6 39	4 48	12 14 9 27
29 Szer.	Zen., Narz.	Narcezisz	17 Oseás pr.	5 Narz.	6 40	4 47	12 53 10 44
30 Csüt.	Claudia sz.	Klaudia	18 Luk. ev.	6 Klau.	6 42	4 46	1 23 11 58
31 Péntek	Farkas püsp	Ref ünn	19 Joel próf	7 Ref.ü	6 44	4 44	1 49 * *
1 Szomb.	Mind.Szen.	Mind sz.	20 Oct.Arth.	8 Sab	6 45	4 41	2 36 1 9

TARTALOM.

Tóth József (arckép). — Őszel. Soós Miklós. — A villámjárta. Jókai Mór. — Kassa (képpel). Zombory Gusztáv. — Magyarországi és erdélyi bányahelyek (képpel). — A várslátat a görögök és rómaiaknál. Dr. S. J. — A felső-dernai földgég. — sy — ly. — Böngrészet a történet mezéjén. Gönczy Benő. — Vegyes jegyzetek. Dr. Bardocz L. — Tárhoz: Legyünk circumspectusok I. Jókai Mór. — Irodalom és művészet. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Balesetek, elemi csapások. — Mi gazdagság? — Nemzeti színház napló. — Budai népszínház. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Felölös szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében 1 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikal Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi iroda: egyetem-utca 4. szám, 2-ik emelet.)

Gróf Wenkheim Gyula kastélya Gyulán.

Mielőtt e csinos grófi kastélyról szólanánk, el nem mulaszt-hatjuk, magáról a városról és főképen hajdani híres váráról is röviden megemlékezni, melynek romjaiból épült a mellékelt képünkön természet után híven lerajzolt várkastély is.

Gyula Békésmegye főhelye, s azért — a hasonnevű helyek megkülönböztetéseül, — Békés-Gyulának is nevezetük.

Nevét, némelyek állítása szerint még az ókorból öröklötte volna, midőn itt Julia nevű római gyarmat volt; vagy a mi sokkal valószínűbb ennél, honfoglaló eleink bejövetelekor, midőn Árpád az új hazát az előkelő nemzetségek és vezérek közt felosztotta, e helyet Gyula vagy Gila vezérnek adományozá, s ettől eredt mai neve-zete.

Hajdani erős várát a termé-szet is segített megerősíteni, s mintegy beve-hetlenné tenni, a mennyiben az ennek környé-kén elterjedt posványosság, há-borus időben midőn minden bejárást megs-züntettek — le-hetlenné tette a hozzá közele-dést.

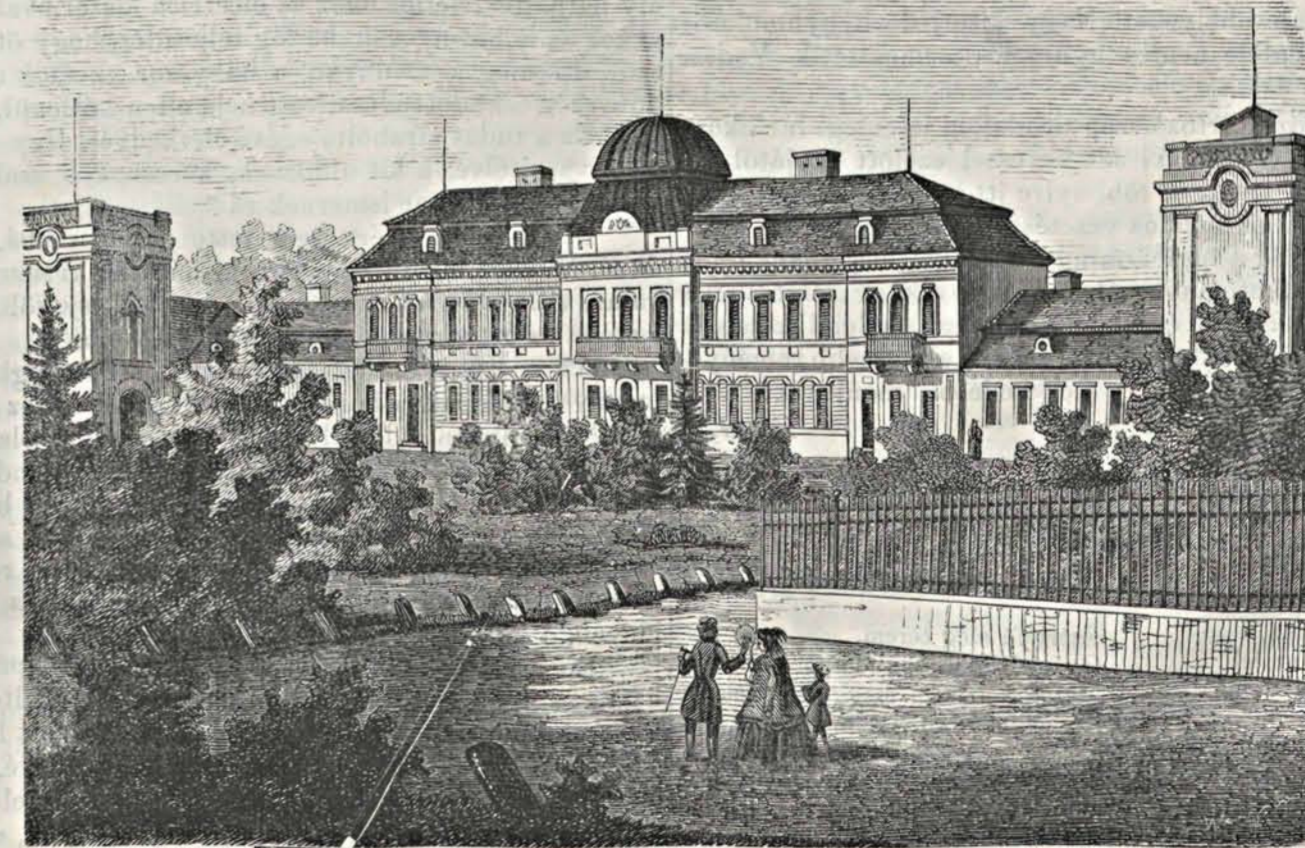
E posvány-ságnak nyomai még mai nap is eléggé észreve-hetők Gyula környékén, de már korántsem olyan, mint haj-dan volt, a szor-galmas lakosok a Fehér-Körös szabályozása ál-tal, — mely a városon is ke-resztül foly, s gyakran előnti

partjait, — sok földet mentettek meg már, s tettek haszonve-hetővé.

Midőn a tatár-csordák előzönlöttek e hazát 1241-ben, Gyula vára is az ország siralmas sorsára jutott, és sok ideig nem bírta magát előbbi állapotába visszahelyezni, annyira megrongáltatott; míg végre a török háboruk alkalmával, nagy szükség levén a győz-tes törökök ellen minden erősséget felhasználni — I. Ferdinánd 1554-ben megigazította.

Nemsokára reá, 1556-ban az ujonnan megerősített vár nagy ostromnak volt kitéve. Rég vágyott már a török e vár birtokába jutni, de többszöri kísérletei a vár hozzáférhetlensége miatt meg-hiusultak; végre Szolimán a neve-zett évben elha-tárzá, bármily áron is bevenni.

Evégből Pertav basát 30,000-nyi sereggel rendelte ide, hová Zá-polya és a teme-si basa is küldettek, s ezek seregeivel az ostromlók 80 ezeren felül vol-tak. — Az ost-rom több napig tartott s temér-dek vérbe ke-rült, míg utóbb látván a várbeli erejük cse-kélyességét azo-kéhoz képest, feladták a várat oly feltételalatt, hogy a katonák és polgárok élete biztosít-assék, s vagyo-nuk sértetlen maradjon. Ez azonban török részről csakis ígélet volt, mert

Gr. Wenkheim kastélya Gyulán.